

Research Paper

Political Capacity Analysis of the Last Two Decades of Fundamentalist and Reformist Political Currents (Opportunities and Challenges)

Mehdi Shirazian¹, Reza Akbari Nouri^{*2}, Seyed Mohsen Alavipour¹

1. Ph.D. student of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Department of Political Science and International Relations, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Associate Professor of Political Science, Institute of Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 197-220

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Policy Capacity & Political Capacity, Capacity Operational Analytical Capacity, Political Development, Participation.*

Policy capacity is among the most fundamental concepts in political science, there is considerable disagreement over its definition and very few systematic efforts try to operationalize and measure it. This article presents a conceptual framework for analyzing and measuring policy capacity under which policy capacity refers to the competencies and capabilities important to policy-making. Competences are categorized into three general types of skills essential for policy success - analytical, operational and political - while policy capabilities are assessed at the individual, organizational and system resource levels. Of course, in addition to these 9 bases, the relationship between these levels of political capacity is also considered. The research findings show that the reformist currents have been relatively successful in policy-systemic and analytical-individual capacity and the fundamentalist currents have been relatively successful in policy-organizational and operational-organizational capacities.

Citation : Shirazian, M., Akbari Nouri, R., Alavipour, S. (2024). **Political Capacity Analysis of the Last Two Decades of Fundamentalist and Reformist Political Currents (Opportunities and Challenges)**. *Geography (Regional Planning)*, 14(55), 197-220

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.276272.2964

* **Corresponding Author:** Reza Akbari Nouri, **Email:** aber.reza@gmail.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The political and sociological literature on the state regularly uses the concept of "political capacity" and related terms and ideas, such as "power", "state power" and "institutions". The concept of political capacity (in its various forms) has existed for decades and was an important element in much of German social theory in the 19th and 20th centuries, but it was only in the 1980s that the topic was systematized. It became from the literature of the development of countries. Despite this theoretical history, there are not many definitions of political capacity. The various meanings of political capacity are due to the variety of applied concepts, including in politics, history, sociology, and economics. The concept of political capacity is also used in different dimensions and levels of analysis. The lack of a coherent definition is evident even at a cursory glance. What follows is a summary of important theoretical orientations in the literature of political capacity and examples of empirical studies that are conducted from different orientations. These orientations and historical and quantitative examples are summarized in Table 1. First, the different concepts of political capacity were rooted in the fundamental conflict between the government and civil society. Therefore, theories related to political capacity were used to show the power of governments, and in this way, the government used it to show its superiority over civil society, in contrast to civil society by attacking the government's capacity. In order to make these capacities smaller, it is used to make them available to the people. Other related theories and definitions have not considered political capacity as a function of the conflict between the government and civil society, but instead consider political capacity as a function of the policy of cooperation and interaction of the two mentioned spectrums. Emphasizing technocratic competence, these theories consider political capacity through policy priorities, decision-making and its implementation. In some places, the definitions of political capacity included the direction of the government and political

currents of their capacity compared to its analysis at the international level.

Methodology

This research is a type of cognitive research that has been carried out in a descriptive-analytical way. All data related to the research has been collected in a library and survey form. The library section was inspired by existing sources and the survey section included extensive studies by researchers from various sources, the use of researchers' theories and perspectives, and the adaptation of theories to the research topic.

Results and Discussion

Determining the limits and indicators of the political capacity of the political currents of each country, including the political currents of the Islamic Republic of Iran, or presenting a symbol of it, although it is not an impossible task, but it is a very difficult task. On the other hand, knowing the indicators of the political capacity of the political currents of each country plays an important role in the formation of its identity and continuity, and therefore, it is very necessary. In other words, at the national level, capacity in general and political capacity in particular, as important talents and capabilities for policymaking, can even shape the identity of any political faction or movement. Political capacity measures the ability of a government, political movement or faction to extract resources from a population according to their level of economic development. An efficient government, current, or political faction is able to meet or exceed their expected extraction capability, and ineffective currents and even governments cannot reach their expected extraction levels.

Conclusion

The complex society of the new era needs both competition and agreement. Competition, on the other hand, makes it possible to respond appropriately to the inevitable social diversity in the ever-changing world. Competition between discourses and social trends is a necessary thing to survive in today's world conditions. In the theoretical structure of the current research, biases are considered to recognize

the political capacity of factions and political currents in the Islamic Republic of Iran depending on political credibility, the exercise of political power, the level of public support and respect for citizen's rights. In other words, the content abstract of

political capacity includes individual, organizational, and systemic capacity in analytical, operational, and political formats as a function of the four subjects measured by the research.

References

1. Akbari Nouri, Reza. (2017). "Strategies" Iran, No. 6818, p. 3 – [in Persian].
2. Alam, Abdul Rahman. (1996). Foundations of Political Science, Tehran: Nei, Tehran [–in Persian].
3. Alcazar, Lorena. (1997). Political Capacity and the Use of Seigniorage. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds.). Political Capacity and Economic Behavior.
4. Amir Ahmadi, Hoshang. (1995). Discussion about civil society in the light of the second event of Khordad, Political-Economic Information, No. 117-118 – [in Persian].
5. Aristotle, politics. (1970). Hamid, Enayat, Franklin, Pocket books joint stock company – [in Persian].
6. Azdanlu, Hamid. (2001). Discourse and society, Tehran, Ni publication [in Persian].
7. B. Guy Peters, institutional theory in Political Science: the new Institutionalism
8. Bahrapour, Shaban Ali. (1999). Introduction to discourse analysis, a collection of essays on discourse and discourse analysis by: Mohammad Reza Tajik, Tehran, Farhang Gadhman [in Persian].
9. Bashiriyeh, Hossein. (2001). Obstacles to political development in Iran, Soum, Tehran, Gam Nou – [in Persian].
10. Benson, Michelle and Jacek Kugler. (1998). "Power Parity, Democracy, and the Severity of Internal Violence." Journal of Conflict Resolution. 42 (2), 196-209.
11. Besley, Timothy and Torsten Persson. (2008a). "The Origins of State Capacity: Property Rights, Taxation and Politics", NBER working paper No. 13028, forthcoming in the American Economic Review.
12. Besley, Timothy and Torsten Persson. (2009). "Repression or Civil War? Forthcoming in the American Economic Review, Papers and Proceedings.
13. Boulder: Westview Press. Arbetman, Marina. (1990). the Political Economy of Exchange Rate Fluctuations.
14. Boulder: Westview Press. Bahl, Roy W. (1971). A Regression Approach to Tax Effort and Tax Ratio Analysis. IMF Staff Papers. Vol. 18: November.
15. Campbell, C., P. E. Converse, W. E. Miller, and D. E. Stokes.(1960). The American Voter. New York:
16. Claremont Graduate School and Jacek Kugler. (1988). Black Market Exchange Rates, Domestic Instability and Politics. Paper presented at the annual meeting of the APSA.
17. Cohen, Karl. (1994). Democracy, Fariborz, Majidi, Tehran, Kharazmi Publications [in Persian].
18. Davies, H. T. O. Nutley, S. M. & Smith, P. C. (Eds). (2000). what works? Evidence-based policy and practice in public services. Bristol: The Policy Press.
19. Deutsch, Karl. (1966). Social Mobilization and Political Development. In Jason Finkle and Richard Gable (Eds.) Political Development and Social Change. New York: John Wiley and Sons.
20. Duverge, Maurice (1375). Social science methods, translated by Khosrow Asadi, Tehran, Amir Kabir [in Persian].
21. Duverge, Maurice. (1350). Principles of political science, translated by Abulfazl Ghazi Shariat Panahi, Tehran, Franklin, second edition [in Persian].
22. Duverge, Maurice. (1378). Essentials of Political Sociology, translated by Abolfazl Qazi Shariat Panahi, Tehran: Mizan, first edition, third edition [in Persian].
23. Edwards, John H. (1997). Political Capacity and the Economic Frontier. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds). Political Capacity and Economic Behavior. Boulder: Westview Press.
24. Faramarz Qaramelki, Ahad (2010). Methodology of Religious Studies, Mashhad: Razavi University of Islamic Sciences [in Persian].
25. Fazli, Mohammad.(2017). Political capacity, lost activity and political flow in Iran, Iran publication [in Persian].

26. Feng, Yi and Baizhu Chen. (1997). Political Capacity and Private Investment. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds.). Political Capacity and Economic Behavior. Boulder: Westview Pre
27. Fukuyama, F.-(2013). What is governance? Governance, 26 (3), 347-368. Gleeson, D. H. Legge, D. G. & O'Neill, D.-(2009). Evaluating health policy capacity: Learning from international and Australian experience.
28. Ghafari, Gholamreza. (2009). The logic of comparative research. Journal of Social Studies, 3 (4),110-154 [in Persian].
29. Giddens, Anthony. (2004). Sociology, translated by Manouchehr Sabouri, Tehran: Ni [in Persian].
30. Haider, H., Mcloughlin, C., & Scott, Z. (2011). Communication and governance. The World Bank
31. Haqirat, Seyyed Sadegh. (2014). Political Science Methodology, Mofid University, Qom [in Persian].
32. Haqit, Seyyed Sadegh. (2007). Political Science Methodology, Qom, Mofid University Publications [in Persian].
33. Hai, Colin. (2015). A critical introduction to political analysis, translated by Ahmad Golmohammadi, Tehran, Nei Publishing House, first edition [in Persian].
34. Holmberg, S. , & Rothstein, B. (2012). Good government: The relevance of political science. Cheltenham, UK/Northampton, MA: Edward Elgar
35. Howlett, M. , & Lindquist, E. (2004). Policy analysis and governance: Analytical and policy styles in Canada. Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice, 6 (3), 225-249.
36. Izadi, Pirouz. (2009). Critical analysis in practice: description of the book "Critical Analysis of Discourse" by Norman Fairclough, Center for Media Studies and Research [in Persian].
37. Jamalzadeh, Nasser. (1382). Political terms, Nasser Jamalzadeh, Parsayan Publications [in Persian].
38. John Wiley and Sons. Chen, Baizu and Yi Feng. (1994). Public Investment and Private Investment: A Cross National Analysis. Working Paper, Claremont Graduate School
39. Khosropanah, Abdul Hossein, (2004). The puzzle of analytical currents on intellectual and cultural currents, (conversation), Zamaneh magazine, fourth year, number 37 [in Persian].
40. Khosropanah, Abdul Hossein. (2010). Currentism of countercultures: explanation and analysis of cultural currents opposed to pure Mohammedan and Alevi culture, Qom: Islamic Education and Training, second edition [in Persian].
41. Kothari, Massoud. (2002). Qualitative comparative research in social sciences. Social Science Letters, 31, 143-11 2 [in Persian].
42. Kozer, Louis. (2007). The lives and thoughts of great sociologists, translated by Mohsen Talasi, Tehran: Scientific [in Persian].
43. Lakzaei, Sharif. (2004). Institutional theory in political science, Political Science Quarterly, 1383, No. 28: 336-315 [in Persian].
44. Lehsaizadeh, Abdul Ali. (1998). Inequality and social stratification, Shiraz: Shiraz University [in Persian].
45. Malek, Hassan. (1995). Sociology of strata and social inequalities, Tehran: Payam Noor [in Persian].
46. Mann, M. (1984). The autonomous power of the state: its origins, mechanisms and results // European Journal of Sociology [in Persian].
47. Marsh, David; Stocker, Jerry.(2004). Method and Theory in Political Science, translated by Amir Mohammad Haji Yousfi, Tehran, Institute of Strategic Studies, second edition [in Persian].
48. McLean, Ian. (2002). Oxford dictionary of political science, translated by Hamid Ahmadi, Tehran: Mizan.
49. Melvin, Taman. (1994). Sociology of stratification and social inequality, translated by Abdul Hossein Nik Gohar, Tehran: Tutia [in Persian].
50. Melvin, Tamman. (1994). Sociology of stratification and social inequality, translated by Abdul Hossein Nik Gahar, Tehran: Tutia [in Persian].
51. Michals, Robert. (2016). Sociology of political parties: a study on oligarchic tendencies in democracies, Tehran: Qoms [in Persian].
52. Migdal, JS. (1988). Introduction to the book Development of Government, Cambridge University Press, translated by Amin Panahian Kani Mehr [in Persian].
53. Moin, Mohammad. (2016). Farhang Farsi (one complete volume), edited by Amirkavos Baalzadeh, Tehran: Sahil, 4th edition [in Persian].
54. Motahari, Morteza. (1995). The collection of the works of master Shahid Morteza

- Motahari, second volume, Qom: Sadra [in Persian].
55. Naqibzadeh, Ahmed. (2001). An introduction to political sociology, Tehran: Samit, second edition [in Persian].
 56. Painter, M. , & Pierre, J. (Eds.). (2005). Challenges to state policy capacity: Global trends and comparative perspectives. London: Palgrave Macmillan
 57. Peters, B. Guy. (1999). Institutional Theory in Political Science: the New Institutionalism, London and New York, Continuum
 58. PhD Dissertation, Vanderbilt University. (1994). the Concept of Political Penetration. In Proceedings of the Conference on Political Capacity and Economic Behavior, organized by the Center for Politics and Economics. Claremont.
 59. Post, L. A., Salmon, T. , & Raile, A. (2008). Using public will to secure political will. In S. Odugbemi & T. Jacobson (Eds.), Governance reform under real world conditions, communication for governance and accountability program. Washington, DC: World Bank
 60. Ragin, Charles C. (2004). Comparative Methodology the Logic of Case Oriented Research, Department of Sociology, and University of Arizona USA.
 61. Regin, Charles. (1989). Comparative Method: Beyond Quantitative and Qualitative Strategies, Translation: Mohammad Fazli, Tehran: Age Publishing [in Persian].
 62. Rhodes, R. A. W. (1999). Institutional Approach, in: Marsh (and Stocker), Method and Theory in Political Science, translated by Amir Mohammad Haji Yousefi, Tehran, Strategic Studies Research Institute [in Persian].
 63. Rush, Michael. (1998). Society and politics, an introduction to political sociology. Translation: Manouchehr Sabouri, Tehran, Semit [in Persian].
 64. Sarukhani, Bagher. (1996). Encyclopaedia of Social Sciences, Tehran, Kayhan Publications [in Persian].
 65. Schumpeter, Joseph. (1996). Capitalism, Socialism and Democracy, Hasan, Mansour, Tehran, Center Publishing [in Persian].
 66. Seidamami, Kavos (2016). Research in political science, Tehran: Institute of Cultural and Social Studies, Imam Sadegh University [in Persian].
 67. Smelser, Neil. J. (1976). Comparative Methods in the Social Sciences, New Jersey, Prentice-Hall
 68. Soltani, Seyed Ali Asghar. (2008). Power, Discourse and Language, Tehran, Nei Publications [in Persian].
 69. Tajik, Mohammad Reza. (1378). Discourse and Discourse Analysis (Collection of Articles), Tehran, Farhang Hadman [in Persian].
 70. Washington DC. And Jacek Kugler. (1997). Political Capacity and Economic Behavior. Boulder: Westview Press. Jacek Kugler and A. F. K. Organski. (1997). Political Capacity and Demographic Change. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds). Political Capacity and Economic Behavior.
 71. Weber, Max. (2003). Religion, power, society, translated by Ahmed Tedin, Tehran: Hermes [in Persian].
 72. X. Wu: M. Ramesh : M. Howlett. (2015). Policy capacity: A conceptual framework for understanding policy competences and capabilities.

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)

دوره ۱۴، شماره ۵۵، تابستان ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeogeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

ظرفیت شناسی سیاسی دو دهه‌ی گذشته‌ی جریان‌های سیاسی اصولگرا و اصلاح طلب (فرصت‌ها و چالش‌ها)

مهدی شیرازیان - دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
رضا اکبری نوری* - گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
سید محسن علوی پور - دانشیار علوم سیاسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۱۹۷-۲۲۰</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> 	<p>ظرفیت سیاسی یک مفهوم بسیار مهم در علوم سیاسی است که به‌خصوص در رابطه با عنوان حکمرانی خوب یا کیفیت مربوط به مدیریت کشوری می‌باشد. باین‌حال تعاریف محدودی در رابطه با این مفهوم وجود دارد که آن‌هم بخش بسیار کمی از واقعیت مفهوم را پوشش می‌دهد. پژوهش حاضر با رویکرد مطالعات بنیادین یک چارچوب مفهومی به‌منظور تحلیل و تشریح ظرفیت سیاسی است. در پژوهش حاضر، مسئله‌ی اساسی شناخت ظرفیت سیاسی جریان‌های سیاسی اصول‌گرائی و اصلاح‌طلبی ایران در دو دهه گذشته است. در اینجا ظرفیت سیاسی جریان‌های سیاسی بر صلاحیت‌ها، توانائی‌ها و قابلیت‌های آن‌ها در بسیج گروه‌های اجتماعی جهت مشارکت آن‌ها در فرآیند توسعه‌ی سیاسی دلالت دارد. بر این اساس ظرفیت سیاسی این جریان‌ها با استفاده از یک الگوی ۹ پایه‌ای بررسی خواهد شد. این الگو یک ماتریس سه در سه می‌سازد که از صلاحیت‌های تحلیلی، عملیاتی و سیاستی و قابلیت‌های فردی، سازمانی و سیستمی تشکیل شده است. البته در کنار این ۹ پایه، به ارتباط این سطوح از ظرفیت سیاسی نیز توجه می‌شود. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد جریان‌ات اصلاح‌طلب در ظرفیت سیاستی-سیستمی و تحلیلی-فردی نسبتاً موفق عمل کرده‌اند و جریان‌ات اصول‌گرا در ظرفیت‌های سیاستی-سازمانی و عملیاتی-سازمانی نسبتاً موفق عمل کرده‌اند.</p>
<p>واژه‌های کلیدی:</p> <p>ظرفیت سیاسی، ظرفیت تحلیلی، ظرفیت عملیاتی، ظرفیت سیاستی، اصلاح‌طلب و اصول‌گرا.</p>	

استناد: شیرازیان، مهدی؛ اکبری نوری، رضا؛ علوی پور، سید محسن (۱۴۰۳). ظرفیت شناسی سیاسی دو دهه‌ی گذشته‌ی جریان‌های سیاسی اصولگرا و اصلاح‌طلب (فرصت‌ها و چالش‌ها). فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴(۵۵). صص: ۱۹۷-۲۲۰

DOI: 10.22034/jgeog.2024.276272.2964

مقدمه

ادبیات سیاسی و جامعه‌شناختی در مورد دولت مرتباً از مفهوم "ظرفیت سیاسی" و اصطلاحات و ایده‌های مرتبط با آن، مانند "قدرت"، "قدرت دولت" و "نهاده‌ها" استفاده می‌کنند. مفهوم ظرفیت سیاسی (به اشکال مختلف آن) برای ده‌ها سال وجود داشته است و یک عنصر مهم در بیشتر تئوری‌های اجتماعی آلمان در قرن نوزدهم و بیستم بود، اما این مبحث به‌طور نظم یافته در دهه ۱۹۸۰ بود که به بخشی از ادبیات توسعه کشورها تبدیل شد. با وجود این تاریخچه نظری، تعاریف زیادی از ظرفیت سیاسی، وجود ندارد. معانی متنوع ظرفیت سیاسی به دلیل تنوع در مفاهیم کاربردی، از جمله در سیاست، تاریخ، جامعه‌شناسی و اقتصاد است. مفهوم ظرفیت سیاسی نیز در ابعاد و سطوح تجزیه و تحلیل‌های مختلف، متفاوت استفاده می‌شود. فقدان یک تعریف منسجم، حتی در یک بررسی اجمالی مشهود است. آنچه در زیر می‌آید، خلاصه‌ای از جهت‌گیری‌های مهم نظری در ادبیات ظرفیت سیاسی و نمونه‌هایی از مطالعات تجربی است که از جهت‌گیری‌های مختلف صورت می‌گیرد. این جهت‌گیری‌ها و نمونه‌های تاریخی و کمی در جدول ۱ خلاصه شده است.

ابتدا مفاهیم متفاوت ظرفیت سیاسی ریشه در تضاد اساسی بین دولت و جامعه مدنی داشت. از این‌رو نظریه‌های مرتبط با ظرفیت سیاسی در خدمت نشان دادن قدرت دولت‌ها به کار می‌رفت و از این طریق دولت از آن برای نمایش برتری خود نسبت به جامعه مدنی استفاده می‌کرد در مقابل جامعه مدنی با حمله به ظرفیت دولت‌ها در جهت کوچک کردن این ظرفیت‌ها برای در اختیار گذاشتن مردم بهره می‌برد. سایر تئوری‌ها و تعاریف مرتبط ظرفیت سیاسی را تابعی از تعارض دولت و جامعه مدنی تلقی نکرده‌اند، بلکه در عوض ظرفیت سیاسی را تابعی از سیاست همکاری و تعامل دو طیف نام‌برده می‌دانند. این تئوری‌ها با تأکید بر شایستگی تکنوکراتیک، ظرفیت سیاسی را از طریق اولویت‌های سیاست، تصمیم‌گیری و اجرای آن مدنظر قرار می‌دهند. در جاهایی نیز، تعاریف ظرفیت سیاسی شامل جهت‌گیری دولت و جریان‌ات سیاسی از ظرفیت خود در مقایسه با تجزیه و تحلیل در سطح بین‌المللی آن قرار داشت.

جدول ۱. جهت‌گیری‌های مختلف درباره ظرفیت سیاسی

مثال‌های تجربی	منبع	مفهوم ظرفیت: مهارت و منابع
Skocpol and Finegold (1982), Doner (1992)	Skocpol (1985)	حاکمیت ملی
Domke and Kugler (1986)	Mann (1984), Midgal (1988)	قدرت
	Mann (1984), Centeno And Portes (2006)	قلمرو
Geddes (1994)	Mann (1984), Fukuyama (2004)	تصمیم‌گیری اجرا
Shen and Williamson (1977), Basley and Perrson (2009)	Tilly (1985), Levi (1988)	تولید ناخالص (ثروت) (مالیات)

(Source: X. Wu a, M. Ramesh a, M. Howlett, 2015:3)

پیشینه پژوهش

اسکوپول و فاینگلد (۱۹۸۲) اظهار داشتند که ظرفیت سیاسی، قدرت جریان‌های سیاسی ناشی از استقلال جامعه مدنی و دارندگان قدرت آن است. بعداً، اسکوپول مفهوم وبری را از ظرفیت سیاسی توسعه داد تا استدلال کند که ظرفیت سیاسی تابعی از

استقلال دولت، صداقت، پالایش بوروکرات و منابع است.^۱ درحالی‌که تعاریف دیگر از ظرفیت سیاسی در خدمت تفکر جریان حاکم بوده است، با این وجود در بیشتر تعاریف، استقلال دولت بخش مهمی از کارهای نظری و تجربی را شامل می‌شود. نمونه‌هایی از کارهای تجربی به دنبال مفهوم قدرت دولت، شامل شرح تاریخی^۲ از مداخلات اقتصادی فدرال New Dealera در صنعت و کشاورزی و همین‌طور مطالعه^۳ در مورد توسعه صنعت اتومبیل‌سازی جنوب شرقی آسیا است.

میگدال (۱۹۸۸) ظرفیت را این‌گونه تعریف کرد؛ ظرفیت به‌عنوان "توانایی رهبران دولتی برای مجبور کردن مردم در جامعه برای انجام کاری که می‌خواهند آن‌ها انجام دهند"^۴.

کوگلر و دومک (۱۹۸۶) که این موضوع را به سطح بین‌المللی بردند، ظرفیت تعریف شده در سیاست بین‌الملل را "توانایی یک دولت در کنترل رفتار یا سرنوشت دیگران می‌دانند" (کوگلر و دومک، ۱۹۸۶: ۳۹).

یکی دیگر از سطور نظریه‌پردازی در ادبیات ظرفیت بر دامنه یا دامنه قدرت یک دولت متمرکز شده است. مان (۱۹۸۴) استدلال کرد که "استبداد قدرت" دامنه اقداماتی است که نخبگان بدون مذاکره با نهادهای مدنی به آن‌ها توانمند می‌شوند و نتایج موردنظرشان را به دست می‌آورند (مان، ۱۹۸۴: ۲۲). در اینجا محدوده جامعه مدنی محدود شده است. دامنه را می‌توان "به کارکردها و اهداف مختلفی که توسط دولت در نظر گرفته شده است" تعبیر کرد^۵؛ یعنی، دامنه قدرت یک کشور، حداقل تا حدودی، تصمیمی است که توسط خود دولت گرفته شده است؛ بنابراین فعالیت‌های توزیع مجدد دولت، مانند برنامه‌های رفاهی، تغییر در دامنه انتخاب شده به‌جای خود ظرفیت است. مفهوم دامنه، شبیه به استقلال و قدرت، بر مذاکرات درون دولت و بین آن و سایر بازیگران در مورد سطح، نوع و شکل مداخله در جامعه متمرکز است. برای جلوگیری از تمایز بین ظرفیت و دامنه توجه خود را به تعامل بین آن دو یعنی آنچه آن‌ها "هدف نظارتی" می‌نامند سوق دادند. نتایج سیاست‌های دولتی محصول چیزی است که دولت در پی تحقق آن است (دامنه) و آنچه را که قادر به اجرای آن هستند (ظرفیت). برای آن‌ها، مسئله تئوری بحران آن دسته از نظام‌هایی است که "دولت ناامید" نامیده می‌شوند. دولت‌هایی که مایل به کنترل بسیار بیشتری بر جامعه هستند، اما از نظر سازمانی قادر به انجام چنین کاری نیستند.

تعاریف دیگری نیز هستند که روش ظرفیت‌تری در پیش گرفته‌اند و ظرفیت دولت را توانایی دولت برای تصمیم‌گیری در مورد سیاست‌گذاری می‌نامند، از برای مثال، مان (۱۹۸۴) بیان می‌دارد:

"قدرت زیرساختی برای نفوذ در جامعه مدنی و اجرای تصمیمات منطقی از نظر سیاسی در سراسر قلمرو ظرفیت دولت نامیده می‌شود" (مان، ۱۹۸۴: ۱۸۹). این یک تعریف مفهومی ظرفیت است. به همین ترتیب، فوکویاما (۲۰۰۴) ظرفیت را به‌عنوان "توانایی دولت‌ها برای برنامه‌ریزی و اجرای سیاست‌ها و اجرای قوانین به‌صورت پاک و شفاف" تعریف می‌کند.^۶ نمونه‌ای از تحقیقات تجربی در این زمینه از مفهوم ظرفیت شامل مطالعه گدس ([۱۹۹۴] ۱۹۹۶) درباره سیاستمداران و سیاست در آمریکای لاتین است.

توجه داشته باشید که در بالا، فوکویاما یکی از صلاحیت‌های هنجاری در بحث ظرفیت سیاسی که بیان می‌کند این است که اقدامات باید "پاک و شفاف" انجام شود. این رویکرد هنجاری همانی است که در ادبیات پزشکی رایج است؛ اما تجربه ثابت می‌کند که ظرفیت یک مفهوم هنجاری نیست و نباید باشد؛ یعنی این‌که برخی از کشور از ظرفیت خود برای اهداف "غیرانسانی" استفاده می‌کنند؟

نمونه‌های تاریخی روسیه شوروی و آلمان نازی در طول سال‌های جنگ‌های جهانی نمونه‌های بارز دولت‌هایی است که دارای ظرفیت قابل‌توجهی (در هر یک از تصورات فوق) هستند که از طرق غیراخلاقی استفاده شده‌اند. ما در اینجا اضافه می‌کنیم که ظرفیت سیاسی مطالعه تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی منطقه یا محدوده مورد مطالعه است.

۱- اسکوپول، ۱۹۸۵

2- Finegold, Skocpol
3- Doner

۴- میگدال، ۱۹۸۸

5- Fukuyama
6- Centeno
7- Fukuyama

گذر استدلال می‌کند، "اگر کسی بخواهد یک دولت را توضیح دهد برای مثال ترجیحات مربوط به استراتژی‌های توسعه، باید بدانیم که چه کسی قدرت دارد و چه چیزی می‌خواهند و اعتقاد دارند"^۱ باوجود این بینش، تصمیم‌گیری نخبه در جهان در حال توسعه هنوز هم مورد مطالعه و هم مورد غفلت قرار گرفته است. سرانجام، ظرفیت اغلب در یک رابطه دوگانه درک می‌شود.

مبانی نظری

ظرفیت در اینجا راهبرد (خط و مشی) تعریف شده است، مشابه تعاریف اندیشمندانی^۲ چون که ظرفیت سیاسی را به‌عنوان مجموعه مهارت‌ها و منابع یا شایستگی‌ها و قابلیت‌های لازم برای انجام امور مربوط به سیاست می‌دانند. بر این اساس "موور" پس از تجزیه و تحلیل، مهارت‌ها یا مهارت‌های اصلی که می‌توانند ظرفیت سیاسی را تشکیل دهند، یا می‌توانند تشکیل‌دهنده ظرفیت سیاسی باشند را به سه دسته تقسیم کرد: تحلیلی، عملیاتی و سیاسی.

هر یک از این سه دسته شامل منابع یا توانایی‌ها در سه سطح مختلف است - فردی، سازمانی و سیستمی که ۹ (نه) نوع اصلی ظرفیت مربوط به سیاست را ایجاد می‌کند. این مدل یا چارچوبی اساسی است که در این مقاله به کار گرفته می‌شود. این تعریف که شامل سه مجموعه مهارت و شایستگی و سه سطح منابع و قابلیت‌ها است، به‌اندازه کافی گسترده است تا بتواند کلیه جنبه‌های ظرفیت سیاست ذکر شده توسط اندیشمندان ذکر شده در بالا را شامل شود و اجازه می‌دهد تا شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها به‌صورت واضح و شفاف نشان داده شود. این چارچوب به‌نوبه خود امکان عملیاتی کردن مفهوم و تفسیر ظرفیت سیاست را بهتر و دقیق‌تر از قبل امکان‌پذیر می‌سازد.

جدول ۲. ظرفیت سیاسی: مهارت‌ها و منابع

سیاستی	عملیاتی	تحلیلی	مهارت‌ها و قابلیت‌ها
ظرفیت سیاسی فردی	ظرفیت عملیاتی فردی	ظرفیت تحلیلی فردی	فردی
ظرفیت سیاسی سازمانی	ظرفیت عملیاتی سازمانی	ظرفیت تحلیلی سازمانی	سازمانی
ظرفیت سیستمی	ظرفیت عملیاتی سیستمی	ظرفیت تحلیلی سیستمی	سیستمی

(Source: X. Wu a, M. Ramesh a, M. Howlett, 2015)

جدول ۲ چارچوب کلی ظرفیت سیاسی را نشان داده است. در چین استفاده به ادبیات ذکر شده در بالا، منطق تودرتو این مدل حاوی چندین تلاش مهم از فعالیت‌های گذشته انجام شده برای تعریف ظرفیت سیاسی است. اول از همه، این فقط به یک کارکرد، مرحله یا وظیفه خاص در یک فرایند سیاست محدود نمی‌شود، بلکه کلیه فرایندهای سیاست از جمله تنظیم دستور کار، تدوین، تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی را شامل می‌شود. این امر نشان می‌دهد که ماهیت چالش‌های پیش روی دولت در انجام این کارکردهای سیاسی کاملاً متفاوت است و ظرفیت کافی در انجام یک کار تضمین‌کننده عملکرد مؤثر سایر عملکردها نیست. در عین حال، این امکان را فراهم می‌آورد که اغلب مهارت‌ها و منابعی وجود داشته باشد که می‌توانند در محیط‌های کار، مشترک باشند. دومین تفاوت مهم این است که مفهوم درک ظرفیت فراتر از دولت است، به رسمیت شناختن این که طیف گسترده‌ای از سازمان‌ها، مانند احزاب سیاسی، سازمان‌های غیردولتی، مشاغل خصوصی و سازمان‌های بین‌المللی و همچنین نهادهای دولتی چندگانه، در فرایندهای سیاسی درگیر هستند و بنابراین ظرفیت‌های آن‌ها بر ظرفیت حقیقی دولت تأثیر می‌گذارد. به عبارت بهتر مهارت‌ها و منابع دولت‌ها در سازمان‌های غیردولتی سیاسی محور نیز دارای همانندهایی هستند و اگر قرار باشد یکی از این بازیگران وجود داشته باشد در نقش‌های سیاسی خود قابل بررسی خواهند بود؛ بنابراین، در حالی که ظرفیت سیاسی یک دولت نقش اصلی را در تعیین نتایج سیاست ایفا می‌کند و از این رو موضوع اصلی این مقاله نیز هست. این مدل تشخیص می‌دهد که ظرفیت سایر ذینفعان در سیاست‌گذاری جنبه مهمی از ظرفیت سیاسی را دارد که باید در معرض رفتاری همانند دولت قرار بگیرند.

1- Geddes

2- O'Neill, Gleeson, Legge, Pfeffer

سوم، طبقه‌بندی اجازه می‌دهد تا الگوی تودرتو را از ظرفیت‌هایی که منابع سطح سیستم بر منابع سازمانی و برعکس آن تأثیر می‌گذارد، فراهم آورد، دقیقاً همان‌طور که منابع سطح سازمانی و فردی با همان شیوه تعامل دارند.

در سطح سیستم، قابلیت‌هایی مانند سطح حمایت و اعتماد یک‌نهاد دولتی از مدیر سیاسی خود و جامعه به‌طور کلی و همچنین ماهیت سیستم‌های اقتصادی و امنیتی که در آن سیاست‌گذاران فعالیت می‌کنند، مؤلفه‌های اصلی ظرفیت سیاسی هستند. عواملی مانند اعتماد و پرسنل موجود و منابع مالی، تعیین‌کننده‌های مهم توانایی‌های سازمانی و بنابراین توانایی مدیران عمومی و تحلیل‌گران در انجام کارهای سیاسی خود هستند. حمایت سیاسی از بالا و پایین از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است زیرا برای دستیابی مستمر به منابع و حمایت از مؤسسات مجاز حوزه‌های انتخابیه باید شهروندان نهادها و مدیران را به‌عنوان موضوعات سیاسی قانونی بدانند و این منابع نیز باید در وهله اول در دسترس باشند^۱.

درحالی‌که تعاریف موجود از ظرفیت سیاسی تمایل به تمرکز بر ظرفیت در سطح کلان مانند کل دولت یا کشور دارد، ظرفیت سیاست‌گذاری در چنین سطحی وجود ندارد زیرا توانایی‌ها و مهارت‌هایی که توسط کنشگران و مؤسسات فردی نمایش داده می‌شود، نقش تعیین‌کننده در انجام کارکردهای کلیدی در فرایندهای سیاسی را به عهده دارند. در سطح فردی، متخصصان سیاست‌گذاری - از جمله سیاست‌گذاران، مدیران عمومی و تحلیل‌گران سیاست - نقش کلیدی بر عهده دارند. این نقش در تعیین چگونگی انجام وظایف و کارکردهای مختلف در فرایند سیاست خود را نشان می‌دهد و ظرفیت سیاسی آن‌ها با دانش آن‌ها در مورد رویه‌های سیاسی، مهارت در تجزیه و تحلیل سیاست و ارزیابی، تخصص مدیریتی و داوری سیاسی تعیین می‌شود. باین‌وجود، سطح بالایی از ظرفیت سیاست‌های فردی ممکن است اثربخشی سیاست را تضمین نکند زیرا منابع و ظرفیت‌های مختلف دیگری در سطح سازمانی و همچنین در سطح سیستم در صورت نیاز است که برای انجام این کارها مؤثر هستند.

در سطح سازمانی، در دسترس بودن و اثربخشی زیرساخت‌های اطلاعاتی، سیستم‌های مدیریت منابع انسانی و مالی و پشتیبانی سیاسی، می‌تواند توانایی‌های فردی را تقویت یا از بین ببرد. به‌عنوان مثال، سازمان‌هایی که به‌طور غیرقانونی مسئولیت تصمیم‌گیری فردی را منعکس می‌کنند یا روحیه را در بین متخصصان سیاست تضعیف می‌کنند، می‌توانند توانایی یک‌نهاد را برای به دست آوردن عملکردهای خود تضعیف کنند^۲.

چهارم، چارچوب مفهومی ظرفیت سیاسی را به‌عنوان نتیجه ترکیبی از مهارت‌ها و منابع در هر سطح تعریف می‌کند. ظرفیت‌های سطح تحلیلی کمک می‌کند تا اقدامات سیاسی از نظر فنی صحیح باشد به این معنا که در صورت انجام آن‌ها می‌تواند در دستیابی به اهداف سیاست کمک کنند. ظرفیت سطح عملیاتی امکان تنظیم منابع با اقدامات سیاسی را فراهم می‌آورد تا بتوان آن‌ها را در عمل پیاده کرد و ظرفیت سطح سیاسی به کسب کردن و پشتیبانی سیاسی از اقدامات سیاسی کمک می‌کند^۳.

اگرچه این ظرفیت‌های تحلیلی، عملیاتی و سیاسی در سطح (فردی سازمانی و سیستمی) مشترک هستند، اما با ملاحظات مختلفی اداره می‌شوند و سهم آن‌ها در فرایند سیاست قابل‌تفکیک و غیرقابل‌کتمان است؛ اما ممکن است همه آن‌ها برای انجام اقدامات خاص لازم نباشند. در عوض ممکن است برخی از آن‌ها نسبت به سایرین مهم‌تر باشند. چنین طبقه‌بندی، "ظرفیت‌های مهم" قابل‌توجهی ارائه می‌دهد که مزایای استفاده از این مفاهیم در اعمال سیاسی، به‌عنوان پیشرفت در هر یک از سه ظرفیت سیاسی است. تحت تأثیر فرآیندها و ملاحظات مختلف، این ظرفیت‌ها با غفلت از بین می‌روند یا تأثیر آن‌ها به‌طور نادرست ارزیابی می‌شود.

این دیدگاه چندبعدی در مورد سیاست و ظرفیت حاکمیت به ما این امکان را می‌دهد که بهتر درک کنیم چرا شکست‌ها در سیاست گسترده و مداوم است و موفقیت‌های سیاسی نیاز به ظرفیت‌های بالایی در ابعاد مختلف - تحلیلی، عملیاتی و سیاسی دارد - اما نه همیشه در یک اندازه یا همه به‌یک‌باره.

1- Painter & Pierre

2- Gleeson et al

3- Rotberg & Tiernan

ظرفیت تحلیلی

مایکل هاوالت در این باره با استناد به ظرفیت تحلیلی - تحلیلی فردی، اظهار داشت که همه دولت‌ها تعداد قابل توجهی از مقامات با معیار ظرفیت تحلیلی که به‌عنوان توانایی دستیابی و استفاده از آن‌ها تعریف شده‌اند، نیاز دارند. از جمله دانش فنی و علمی و تکنیک‌های تحلیلی، اگر بتوانند سیاست‌هایی را طراحی و اجرا کنند.

روشی کارآمد و مقرون‌به‌صرفه این امر به‌ویژه در زمینه تأکید روزافزون بر سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد حائز اهمیت است که مستلزم آن است که مقامات درگیر در کار سیاست قادر به جذب و پردازش باشند. اطلاعات در همه جنبه‌های تدوین سیاست، تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی بسیاری از مطالعات استفاده شده از دانش در دولت خاطر نشان می‌کند که دولت‌ها حتی در صورت موجود بودن شواهد از آن استفاده نمی‌کنند، زیرا آن‌ها مهارت استفاده از آن را ندارند. این بحث نشان می‌دهد که دولت‌ها، به‌طور کلی، توزیع نابرابر دارند، ظرفیت‌ها، قابلیت‌های فنی و شیوه‌های استفاده در مکان‌های مختلف سازمانی و موضوعی که این می‌تواند برای سیاست‌گذاری مشکل‌ساز باشد.

دولت‌ها و سازمان‌ها بیش از این باید ظرفیت سازمانی و تحلیلی کافی داشته باشند که توسط والری^۱ تعریف شده است. پاتین و مارلن برانس در مقاله خود به‌عنوان در دسترس بودن افراد با مهارت‌های تحلیلی، ظرفیت تحلیلی را وجود ماشین‌آلات و فرآیندهای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها و تعهد سازمانی به سیاست مبتنی بر شواهد، اگر مؤثر باشند می‌دانند. از نظر آن‌ها، یک سیستم اطلاعاتی کارآمد برای جمع‌آوری و انتشار اطلاعات در داخل و در نهادهای بخش عمومی به‌ویژه در زمینه تأکید امروزه بر پایه شواهد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به عبارتی سیاست‌گذاری که نه تنها به توانایی تجزیه و تحلیل داده‌ها بلکه در دسترس بودن آن به‌موقع و منظم نیاز دارد^۲. پاتین و برانس^۳ ظرفیت ارزیابی عمومی مردم را مطالعه می‌کردند. مقاله آن‌ها راجع به نهادها در بلژیک با هدف درک ظرفیت سازمانی-تحلیلی، بسیار برجسته است. آنان توانایی‌هایی که دولت‌ها برای ایجاد و ارتقاء ارزیابی خود و در نهایت ظرفیت سازمانی تحلیلی به آن‌ها نیاز دارند را ظرفیت سیاسی می‌نامند.

"آنجل هسو"^۴ ظرفیت تحلیلی و سیستمی را به‌عنوان وضعیت کلی امکانات علمی، آماری و آموزشی در جامعه که به سیاست‌گذاران و کارگزاران اجازه می‌دهد تا با دسترسی به اطلاعات باکیفیت، عملکردهای تحلیلی و مدیریتی خود را انجام دهند تعریف می‌کند. او می‌داند که وضعیت آموزش و پرورش به‌طور کلی و به‌ویژه آموزش و آموزش سیاست‌های عمومی، همراه با جمع‌آوری دقیق و انتشار گسترده داده‌ها در امور عمومی، تأثیر جدی بر ظرفیت جناح‌ها و جریان‌های سیاسی در انجام وظایف خود دارد. او استدلال می‌کند که این ظرفیت تحلیلی متنوع سیاست را می‌توان از طریق شکاف‌های مشاهده‌شده در زمینه‌های سیاست مانند نظارت بر داده‌های زیست‌محیطی و گزارش دهی در بین کشورها ارزیابی کرد. او بعداً نیز اظهار داشت که نیازهای تحلیلی متنوع به خاطر سیاست‌های متنوع جهانی است. وی معتقد بود در صورت ارتقاء ظرفیت سیاسی، در زمینه سیستم دانش زیست‌محیطی نیاز به مشارکت مؤسسات و بازیگران جدید دارد.

ظرفیت عملیاتی

"آن تیران"^۵ در سطح فردی و عملیاتی استدلال می‌کند که توانایی مدیران فردی در انجام وظایف کلیدی مدیریتی یک عامل تعیین‌کننده مهم در ظرفیت کلی سیاست‌هاست؛ اما وی به تناقضات بین تأکید بر رهبری در بحث اصلاحات در بخش دولتی و ارتقاء اصلاحات مدیریتی با تأکید بر کار آبی و مهارت‌های فنی اشاره می‌کند. او با تمرکز بر کارمندان ارشد دولتی در انگلستان، مشکلات مربوط به ارتقاء خدمات عمومی را بدون مشخص کردن ترتیب‌های گسترده‌تر برای آن اشاره می‌کند. ترتیب‌های چون مسئولیت‌پذیری که می‌تواند به‌جای تقویت ظرفیت کلی مدنظر "تیران" در این سطح، تضعیف کنند باشد.

با تمرکز بر ظرفیت عملیاتی، پیترز^۶ در مقاله‌ای اظهار می‌دارد که عملکرد مدیران و کارگزاران و کارگران در حوزه سیاست به چه میزان به سازمان داخلی نهادهای دولتی و محیط سیاسی - نهادی که در آن کار می‌کنند بستگی دارد. او معتقد است که

1- Valerie

2- Davies, Nutley & Smith

3- Pattyn & Brans

4- Angel Hsu

5- Anne Tieman

6- B. Guy Peters

روابط سازمان‌ها با نهادها و فعالان قانون‌گذار و اجرایی و آموزش و آرزوهای کارمندان دولت، تعیین‌کننده‌های ویژه‌ای از ظرفیت و اثربخشی آن‌ها است.

سپس آلیسون هیوز^۱ و همکارانش ظرفیت را در سطح سیستمی - عملیاتی بررسی می‌کنند. آن‌ها کارگران سیاست‌های بهداشتی و مدیران ارشد بهداشتی در استرالیا را مورد بررسی قرار دادند، این مطالعه نشان داد که این ظرفیت (سیستمی - عملیاتی) در هماهنگی تلاش‌های دولتی و غیردولتی برای رفع مشکلات جمعی به وجود می‌آید. هیوز و همکارانش ویژگی پراکنده و افزایش‌دهنده توسعه سلامت را برجسته کرده و بر محیط سیاسی گسترده‌تری که در آن چنین توسعه تدریجی در این بخش صورت می‌گیرد، متمرکز شده‌اند. به‌طور خاص، آن‌ها نقش‌های رهبری، چشم‌انداز مشترک، حوزه انتخابیه، تحقیق در مورد سیاست (و خدمات درمانی) و یک گفتگوی سیاسی فراگیر را برجسته می‌کنند که در توسعه ظرفیت سیاست در این سطح نقش دارند.^۲

ظرفیت سیاستی^۳

لسلی پال و ایان کلارک در کارشان درباره ظرفیت فردی - سیاسی مهارت اصلی را که مورد نیاز بازیگران سیاست است، بررسی می‌کنند:

دانش و تجربه سیاسی یا "سیاست ذهنی"^۴

مقاله پال و کلارک^۵ بیانگر یک گره‌گشایی برای سیاست نه تنها در درون بلکه در ارتباط با محیط وسیع‌تری است که بازیگران سیاست‌های فردی نیز قادر به ایفای نقش مؤثر در فرایند سیاست باشند. آن‌ها معتقدند که شناسایی سایر بازیگران اصلی و درک علایق و ایدئولوژی‌های اساسی آن‌ها و همچنین روابط میان آن‌ها برای درک معاملات سیاسی لازم جهت توافق میان بازیگران و منافع، از صفات اساسی مدیران عمومی موفق است.

کلر دانلوپ^۶ با نوشتن ظرفیت سازمانی و سیاسی، یک چالش اساسی را در توسعه روابط حاکمیت و مردم مورد واکاوی قرار می‌دهد. برای موفقیت، دولت‌ها باید یک مسئله را تعریف کنند و عموم مردم را به محور آن معطوف کنند و در حل آن مشارکت فعال داشته باشند.^۷ او استدلال می‌کند، ارتباطات دوطرفه می‌تواند به شهروندان اجازه دهد فعالیت‌های جناح‌ها و جریان‌های سیاسی را زیر نظر بگیرند، در مورد موضوعاتی که برایشان اهمیت دارد با مسئولان وارد گفتگو شوند و بر نتایج سیاسی تأثیر بگذارند.^۸

سرانجام، وو^۹، رامش^{۱۰} و هاولت استدلال می‌کنند که ظرفیت سیستمی - سیاسی گسترده‌تر و جامع‌تر از این نه قسم است که در جدول آورده شده و توانایی شکل‌گیری کلیه ظرفیت‌های دیگر را دارد. به گفته آن‌ها، در شرایطی که محیطی برای همه فعالیت‌های جریان‌های سیاسی ایجاد می‌شود، این "ظرفیت سطح رهبری"^{۱۱} است که از طریق آن می‌توان تمام جنبه‌های دیگر ظرفیت سیاسی شکل بگیرد. این ظرفیت سیستمی - سیاسی باعث ایجاد سطح اعتماد در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی می‌شود که اندیشمندان از آن به‌عنوان "الماس"^{۱۲} یاد می‌کنند. سطح اعتماد مدنظر چارچوبی مفید برای تفکر در مورد جنبه‌های مختلف ظرفیت مشروعیت جریان و جناح سیاسی فراهم می‌کند، همچنین نواقص احتمالی در ظرفیت سیاسی که ممکن است یک جناح یا جریان سیاسی با آن روبرو شود و برای دستیابی به اعتماد عمومی باید بر روی آن تمرکز کند، می‌تواند شناسایی و برطرف شود.^{۱۳}

از آنجاکه انتظار از دولت‌ها مرتفع کردن مشکلات فزاینده و پیچیده‌ای است که سر راه ملت‌هایشان قرار دارد، ظرفیت سیاست آن‌ها و جریان‌های وابسته و نزدیک به آن‌ها به‌عنوان یک نگرانی بزرگ مطرح شده است. پیچیدگی فزاینده بسیاری از مشکلات

1-Alison Hughes

2- Haider, Mcloughlin & Scott

3- political

4- Wu et al

5- Pal & Clark

6- Claire Dunlop

7- Raile, Salmon & Post

8- Haider, Mcloughlin & Scott

9- Woo

10- Ramesh

11 -Steering

12- X. Wu a, M. Ramesh a, M. Howlett

سیاست معاصر همراه با افزایش انتظارات مردم، چالش‌های بی‌سابقه‌ای را برای ظرفیت دولت‌ها در تهیه و اجرای سیاست‌های مؤثر نشان می‌دهد. به‌عنوان مثال، بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸، بر عدم توانایی کشورهای صنعتی در اداره امور تأکید کرد. لازم به ذکر است که بحران ظرفیت دولت در کشورهای توسعه‌نیافته پایدار است. این نگرانی‌ها، هم در بین کنشگران و هم در بین دانشمندان در مورد ماهیت سیاست، علایق جدیدی را بانام ظرفیت (تعریف و ترکیب آن در دوره معاصر) را برانگیخته است.^۱ اکثر محققان ظرفیت سیاست را از منظر دولت تعریف می‌کنند که «توانایی دولت‌ها در انتخاب‌های هوشمندانه» را تحت تأثیر قرار می‌دهد.^۲ به عبارت بهتر ظرفیت سیاسی، ارزیابی محیطی و تعیین مسیرهای استراتژیک و ارزیابی پیامدهای گزینه‌های سیاست و استفاده صحیح از دانش در سیاست‌گذاری است. درحالی‌که این یک بحث کلی است که استدلال در مورد داشتن ظرفیت مناسب سیاست پیش‌شرط لازم برای موفقیت در سیاست است، در مورد جنبه‌های مفهومی و تعریف مفصل موضوع در جهت درک بهتر و تشخیص و بهبود عمل، اختلاف‌نظرهای زیادی وجود دارد.

به‌عنوان مثال، برخی از محققان در مورد تعریف ظرفیت، اصرار دارند که فقط در دسترس بودن یا کیفیت مهارت‌های خاص مانند مشاوره سیاست‌گذاری‌ها برای حمایت از تصمیم‌گیری‌ها است. به‌عنوان مثال، پینتر و پیرز؛ ظرفیت سیاستی را این‌گونه تعریف می‌کند: «توانایی فراهم کردن هوشمند منابع لازم برای انتخاب جمعی، به‌ویژه به‌وسیله تعیین مسیرهای استراتژیک، برای اختصاص منابع کمیاب به مردم»^۳.

دیگرانی مانند دیویس^۴ که خواستار تعریف گسترده‌تری هستند، استدلال می‌کنند ظرفیت سیاسی باید شامل توانایی دولت‌ها در اجرای مؤثر انتخاب‌های عملی و همچنین تصمیم‌گیری در مورد آن‌ها باشد.

با این‌وجود هنوز هم بسیاری از اندیشمندان توجه خود را به سطوحی مافوق حکومت معطوف کرده‌اند. به‌عنوان مثال پارسونز^۵ ظرفیت سیاسی را به‌عنوان «کار بافندگی» برای دولت‌های مدرن تعریف کرد - توانایی پیوستن به سازمان‌های بزرگ‌تر و متکثرتر برای شکل دادن به یک ساختار سیاسی منسجم. هولبرگ و روتشتین و روتبرگ^۶ به همین ترتیب فراتر از تعاریف معمول، ظرفیت سیاسی را تأکید بر پیش‌شرط‌های سیستمی و ساختاری خوب می‌دانند. آن‌ها حاکمیت خوب، صداقت، حاکمیت قانون، انتصابات شایستگی، اعتماد اجتماعی و مشروعیت را به‌عنوان مؤلفه‌های فرعی ظرفیت سیاسی است.^۷

از منظر مدیریت عمومی، مور^۸ یک «مثلث استراتژیک» را ارائه داده است که شامل ارزش عمومی، مشروعیت و پشتیبانی و ظرفیت سازمانی است که برای عملکرد مؤثر سازمان‌ها و نهادهای بخش دولتی بسیار مهم است؛ اما در مورد این‌که آیا مفاهیم ظرفیت سیاست فقط باید محدود به ظرفیت تنها خدمات دولتی یا خدمات عمومی باشند، یا توافق‌هایی برای گسترش بخش‌های غیردولتی و خصوصی نیز باید باشد، توافق کمی وجود دارد.

به‌عنوان مثال، فلیجی^۹ استدلال می‌کند که مفهوم ظرفیت سیاست‌گذاری باید شامل ماهیت و کیفیت منابع موجود برای بررسی، تدوین و اجرای سیاست‌ها و رویه‌ها و فرایندهایی باشد که توسط این منابع هم در سطح خدمات عمومی و فراتر از آن در بخش غیردولتی و به‌طور کلی جامعه بسیج و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

با این اوصاف آیا و تا چه اندازه چنین «ظرفیت مدیریتی» با «ظرفیت سیاست» می‌تواند متفاوت باشد؟ همچنان یک سؤال اساسی در این زمینه است.^{۱۰}

بنابراین، درحالی‌که ادبیات علمی تعداد زیادی تعاریف متفاوت از ظرفیت سیاسی را ارائه می‌دهد که ابعاد مختلف موضوع را برجسته می‌کند، تاکنون هیچ تلاشی سیستماتیک برای تهیه یک تعریف عملی از ظرفیت سیاسی ارائه نشده است که شامل همه این عناصر و روابط متقابل آن‌ها می‌باشد. بیشتر تعاریف موجود درباره ظرفیت سیاسی روی آنچه می‌توان با آن انجام داد، مانند

1- Fukuyama, OECD

2- Painter & Pierre

3- Ibid

4- Davis

5- Parsons

6- Holmberg, Rothstein & Rotberg

7- Holmberg, Rothstein & Rotberg

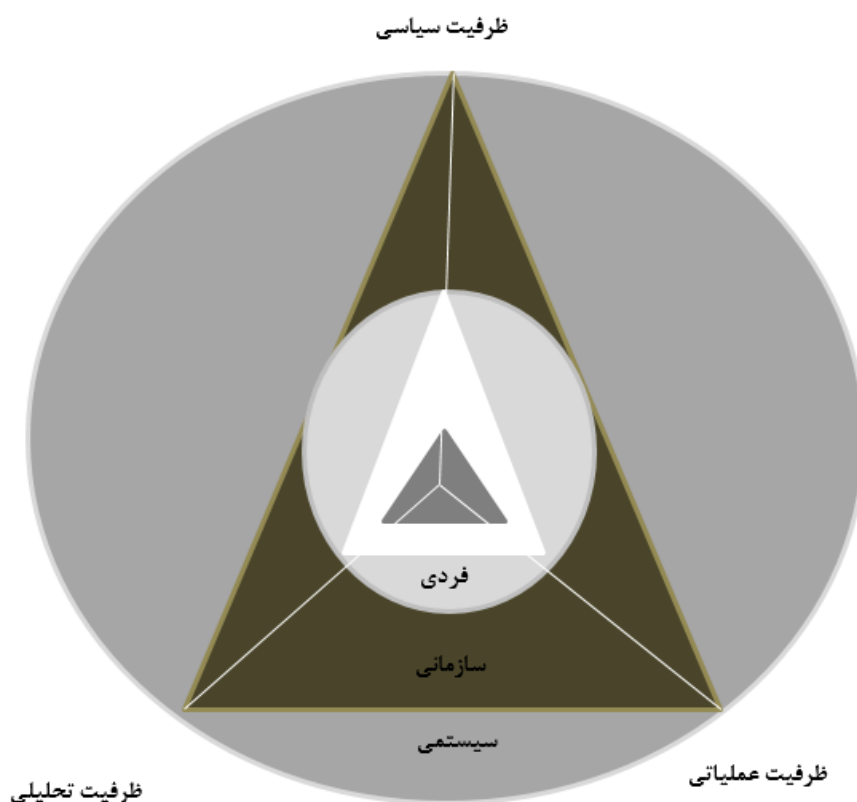
8- Moore

9- Fellegi

10- Howlett & Ramesh

"تصمیم‌گیری هوشمند جمعی" و "برای وزن دادن و ارزیابی گزینه‌های مختلف"، متمرکز شده‌اند، اما مشخص نیست که فقط سیاست را تعیین می‌کنند. ظرفیت، اما چگونگی ترکیب منابع و مهارت‌های موجود و بالقوه برای تقویت و استقرار سیاسی می‌باشد. این عدم وجود یک تعریف علمی باعث شده است که علی‌رغم توجه به آن در پژوهش‌های مختلف، از مفهوم عملی آن استفاده شود نه فهم و محتوای خاص و پذیرفته‌شده علمی.

مطالعه ظرفیت‌شناسی سیاسی باوجود این محدودیت‌ها در ایران نیز مورد غفلت قرار گرفته است. هرچند مطالعات مختصری در این باب به صورت کلی به انجام رسیده که آن‌هم محدود به مطالعه‌ی کلی از ظرفیت سیاسی و چرایی آن بوده است و در قامت یک روش تحلیل مقایسه‌ای جریان‌های مختلف دخیل در سیاست‌گذاری هلی علمی و عملی ظهور نیافته است. با این وجود پژوهش حاضر در پی پر کردن این شکاف و معرفی چارچوبی برای تحلیل ظرفیت سیاست‌های جریان‌های مختلف در ایران است.

شکل ۱. چارچوبی برای تحلیل ظرفیت سیاست‌های جریان‌های مختلف

مقایسه یک مفهوم با مفاهیم دیگر این امکان را به ما می‌دهد که به شکل عمیق‌تری با آن مفهوم، آشنا شویم. طبق علم معناشناسی واژگان در ارتباط با دایره‌ای از واژه‌های نزدیک به آن معنا و مفهوم پیدا می‌کنند (حقیقت، ۱۳۸۵: ۳۲). خصوصاً این که در جامعه‌شناسی سیاسی مفاهیم دیگری وجود دارند که در بادی امر با جریان سیاسی همسان به نظر می‌رسند.

روش تحقیق

این پژوهش از نوع پژوهش‌های شناختی است که به صورت توصیفی-تحلیلی انجام پذیرفته است. کلیه داده‌های مربوط به پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و پیمایشی جمع‌آوری شده است. بخش کتابخانه‌ای از منابع موجود الهام گرفته شده و بخش

پیمایشی شامل مطالعات گسترده محقق از منابع مختلف، استفاده از نظریات و دیدگاه‌های محققین و تطبیق نظریه‌ها با موضوع پژوهش بوده است.

بحث و یافته‌های تحقیق

جریان‌شناسی سیاسی

جریان‌شناسی سیاسی نیز در واقع شناسایی امواج فکری هستند که از مکاتب سیاسی الهام گرفته، منشأ نظر و عمل سیاسی گشته و در جامعه حرکت و تغییر ایجاد کرده‌اند؛ اما این امر صرفاً یک مطالعه یا پژوهش اندیشگی نیست، بلکه مطالعه‌ی جامعه‌شناختی است و تمایز جریان‌ها را علاوه بر حوزه‌ی اندیشگی آن در بستر مناسبات، منافع و نهادهای اجتماعی و سیاسی جستجو می‌کند و ضمن توجه به ابعاد اجتماعی جریان‌ها هم در بخش مربوط به منابع آن‌ها و هم در بخش مربوط به منشأ و پیدایی جریان‌ها، به فرآیندها و دستاوردهای جامعه‌شناختی آن‌ها نیز توجه می‌کند. یکی از کارکردهای جامعه‌شناختی سیاسی جریان سیاسی شکل بخشیدن به تشکلهای اجتماعی باثبات است که شکل‌گیری آن در بستر منازعات سیاسی، به تعبیر گرامشی مدیون هژمونی و بنابراین امری سیاسی است. پس جریان‌شناسی سیاسی هم مطالعه‌ی محتوا و هم فهم تمایزها در ابعاد حیات اجتماعی است، توجه به کارکردهای سیاسی جریان‌ها و نمودهای سیاسی - جامعه‌شناختی آن نظیر صورت‌بندی‌های جدید اجتماعی در بازار منازعات سیاسی بعد سیاسی و میان‌رشته‌ای آن است. از این نظر، جریان‌شناسی سیاسی به زمینه‌های اجتماعی پدیده‌های سیاسی توجه دارد، آن را در بستر جامعه به‌عنوان یک کل لحاظ کرده و همچنین تعامل میان اجزای جامعه را مدنظر قرار می‌دهد. جریان‌شناسی سیاسی همچنین تمایل دارد تا گرایش تحلیلی بیشتری داشته باشد یعنی در تحلیل پدیده‌های سیاسی سعی دارد ابزارسازی مفهومی نموده و به تنظیم اصولی بپردازد که می‌تواند در مورد طیف بزرگی از فعالیت‌های سیاسی متنوع در جوامع گوناگون به کار آید و توجه به آبخشورهای نظری پدیده‌های سیاسی یکی از آن‌ها است. جریان‌شناسی سیاسی روشمند است؛ زیرا ذهن پژوهشگر را سامان می‌بخشد و مطالعه او را نظم می‌دهد (فرامرز قراملکی، ۱۳۸۰: ۲۵). شناسایی جریان‌ها علاوه بر شناسایی ریشه‌ها و پیدایی این گرایش‌ها به‌عنوان مصادر اصلی تحولات اجتماعی، شامل شناخت تعاملات، روندها، ریزش‌ها و رویش‌ها و نیز وام‌گیری و تأثیر و تأثر آن‌ها از یکدیگر هم می‌شود. جریان‌شناسی سیاسی درصدد آشکارسازی مفهومی، تفسیری و تفصیلی چگونگی تولد، تطور و تحول جریان‌های سیاسی نیز هست. این تدقیق شامل روند سه‌گانه ذکرشده، هم در قالب درون‌جریانی و نیز در شکل برون‌جریانی آن می‌شود.

نیاز انسان به شناخت و تبیین پدیده‌ها و افزایش دانسته‌ها موجبات پیدایش روش‌های علمی تحقیق را فراهم کرده است. یکی از روش‌های تحقیق در حوزه‌ی علوم، روش مطالعه‌ی تطبیقی یا به‌عبارت‌دیگر روش مقایسه‌ای است. اصولاً مقایسه و تطبیق جایگاهی محوری در اندیشه‌ی بشری دارد و هسته‌ی روش‌شناختی روش علمی نیز هست. استفاده‌ی انسان از این روش پدیده‌ی نوظهوری نیست چنانچه می‌گویند: ذهن آدمی لحظه‌ای از سنجش و مقایسه باز نمی‌ایستد و به‌طورکلی هر شناختی را با شناخت دیگر می‌سنجد و هر پدیده‌ای را با پدیده‌ی دیگر مقایسه می‌کند تا بدین‌وسیله به نسبت‌های موجود بین پدیده‌ها و در نتیجه به شناخت آن‌ها دست یابد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که پژوهشگران شرقی و غربی از دیرباز مقایسه را روش اساسی در مطالعات اجتماعی خویش می‌دانستند؛ از این میان می‌توان از ابن‌خلدون متفکر بزرگ تاریخ مسلمانان یادکرد. وی از زمره‌ی جامعه‌شناسانی است که در مطالعات اجتماعی خویش هم در جهت تطبیق و مقایسه عمل کرده و هم رویکرد مقایسه‌ای را رواج داده و هم او عرضه‌کننده‌ی الگوی تاریخی و مقایسه‌ای در شناخت، تبیین و تحلیل پدیده‌های اجتماعی بوده است. مهم‌ترین و اصلی‌ترین مرحله‌ی تحقیق و توسعه‌ی اطلاعات و علوم بشر مرحله‌ی نظریه‌پردازی است که بیان روابط نامشهود بین پدیده‌هاست و به‌صورت حدس و الهام حاصل می‌شود (غفاری، ۱۳۸۸: ۱۱۰-۱۲۴).

نظریه به پیدایش طرح نظری و سرانجام فرضیه می‌انجامد. دو شیوه‌ی کلی که محقق را در این امر یاری می‌دهند روش تجربه و آزمایش و روش مقایسه‌ای است. تجربه و آزمایش روش اصلی بازبینی فرضیه‌ها در علوم طبیعی است. فرضیه که قانونی فرضی است به مدد تجربه و آزمایش سنجیده می‌شود که یا اثبات و پذیرفته می‌شود یا نفی و مردود اعلام می‌شود؛ اما در علوم اجتماعی و انسانی کار بدین سادگی نیست و اغلب با چنین سهولتی نمی‌توان شرایط حاکم بر پدیده‌ها را تغییر داد و

دگرگون نمی‌توان شرایط انقلاب یا جنگ یا عملکرد دولت‌ها و جریان‌های سیاسی را به‌طور مصنوعی ساخت؛ مثلاً بر کشوری مسلط ساخت و پیامدهای آن را بررسی کرد یا به‌سادگی نمی‌توان شرایط رونق اقتصادی را بر مدیریت و نظام سازمانی حاکم و سپس وضعیت رکود ایجاد کرد و در این حالت تغییرات مؤسسه را مشاهده و مطالعه کرد. در اغلب اوقات ممکن نیست که عوامل مؤثر بر پدیده‌های اجتماعی را همسان علوم طبیعی در شرایط آزمایشگاهی از هم مجزا نمود و در بوته‌ی آزمون نهاد و بررسی کرد. از این‌رو می‌توان برای بررسی سازمان و مدیریت به شیوه‌ای دیگر روی آورد که متفاوت با روش‌های بررسی علوم طبیعی است و این شیوه همان مطالعه‌ی تطبیقی است. این روش مطالعه با در کنار هم نهادن دو پدیده و با استفاده از شرایط طبیعی حاکم بر آن‌ها مشکل کاربرد روش‌های علوم طبیعی در علوم اجتماعی را رفع می‌کند و شیوه‌ای کارساز را در این زمینه به دست می‌دهد. روش مقایسه در مقوله‌ی سازمان و مدیریت به پژوهشگر امکان می‌دهد تا با صحت و دقت و عینیت بیشتری از چگونگی تحقیق آگاهی یابد و از این طریق محدودیت‌هایی را جبران کند که در روش تجربه و آزمایش علوم طبیعی نسبت به پدیده‌های اجتماعی چون سازمان مطرح است. تعریف مطالعه‌ی تطبیقی و کاربرد آن در سازمان‌ها مطالعه‌ی تطبیقی عبارت است از نوعی روش بررسی که پدیده‌ها را در کنار هم قرار می‌دهد و به‌منظور یافتن نقاط افتراق و تشابه آن‌ها را تجزیه و تحلیل می‌کند. اصولاً ما در زندگی روزمره‌ی خود به‌طور ساده کار بررسی تطبیقی را انجام می‌دهیم؛ زمانی که کالایی خاصی را از میان انواع مشابه آن برمی‌گزینیم، هنگامی که رشته‌ی تحصیلی خود را از میان رشته‌های دیگر انتخاب می‌کنیم و وقتی برای کارسازمانی را بر سازمان دیگر ترجیح می‌دهیم به‌نوعی مقایسه دست زده‌ایم (ریگین، ۱۹۸۹: ۲۱-۱۷).

در مطالعات تطبیقی، صرف مقایسه کردن هدف نیست بلکه از کشف موارد تشابه و اختلاف باید به ملاک تشابه یا اختلاف رسیده شود و بر اساس آن مسائل حل شود.

مزایای بررسی‌های تطبیقی احزاب و جریان‌های سیاسی

- ۱- شناخت عملکرد احزاب و جریان‌های سیاسی بدون مطالعات تطبیقی و بررسی سازمان‌ها و نحوه‌ی اداره‌ی آن‌ها در میان سایر ملل و فرهنگ‌ها امکان‌پذیر نیست و محقق‌ی که در مطالعات خود گرفتار محدودنگری و تک بعد اندیشی شود در شناخت همه‌جانبه‌ی ظرفیت‌های آن‌ها توفیقی نخواهد داشت.
- ۲- تجربیات و عملکردهای احزاب و جریان‌های سیاسی سایر کشورها ممکن است برای کشورهای دیگر مفید و سازنده باشد. این مسئله ویژه‌ی کشور خاصی نیست. در زمینه‌ای ممکن است احزاب و جریان‌های سیاسی کشوری پیشرفته از کشوری در حال پیشرفت مطلبی بیاموزد و در زمینه‌ی دیگر ممکن است برعکس صورت گیرد. بسیاری از ابداعات سازمانی در ممالک کوچک به وجود آمده‌اند و کشورهای بزرگ از آموختن و به‌کارگیری آن سود جست‌ه‌اند.
- ۳- مطالعات تطبیقی در زمینه‌ی اداره‌ی امور احزاب و جریان‌های سیاسی نقش مهمی ایفا می‌کند. نقاط قوت و ضعف فرضیه‌ها و نظریه‌ها هنگامی روشن‌تر می‌شود که در موقعیت‌ها و شرایط واقعی آزموده شوند. مطالعه‌ی تطبیقی در تحقق این هدف مصادیق عملی نظریه‌ها را با یکدیگر مقایسه می‌کند و نظریه‌های موجود برای کاربردی شدن را در عرصه‌ی عمل صیقل می‌دهد.
- ۴- مطالعات تطبیقی با نشان دادن نمونه‌های عملی درک نظریه‌های مرتبط به اصلاح شیوه‌های اداره احزاب و جریان‌های سیاسی را ساده می‌سازند.

۵- مطالعات تطبیقی در جوامع مختلف در ادوار گوناگون انسان را با اطلاعات و اندیشه‌های نوآشنا می‌سازد و از گرایش به مطلق‌گرایی و قائل شدن به روش‌های انحصاری در مسائل سازمانی جلوگیری می‌کند و از این‌رو به رشد ذهنی انسان کمک می‌کند. تأکید بر «ظرفیت سیاسی» امری متأخر است که هنوز در ایران تمرکز زیادی بر آن نشده است. فرآیند تبدیل رابطه مردم با حاکمیت از رابطه «مردم - حاکم» به «مردم - کارگزار» هنوز کامل نشده است که خود به‌تبع ناقص ماندن فرآیند حکومت ملت پایه در ایران است. باین‌وجود «ظرفیت سیاست» در مفهوم مهارت‌ها، استعدادها و قابلیت‌ها را می‌توان در سه نوع طبقه‌بندی کرد: «ظرفیت تحلیلی» (گفتمانی)، «ظرفیت عملیاتی» و «ظرفیت سیاسی». هر یک از این ظرفیت‌ها را نیز می‌توان در سه سطح «فردی»، «سازمانی» و «سیستمی» مورد ارزیابی قرار داد. باین‌وجود با توجه به محدودیت‌ها و کاستی‌های تئوریک و مفهومی بحث، از دل تعاریف و مفاهیم موجود ابعادی که پیوند و پیوستگی‌های مفهومی و عملیاتی با ظرفیت سیاسی در ابعاد

مختلفش داشتند استخراج شده و در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفته است. دستگاه نظری این فصل رساله، جهت‌گیری‌ها برای شناخت ظرفیت سیاسی جناح‌ها و جریان‌های سیاسی ایران تابعی از اعتبار سیاسی، اعمال قدرت سیاسی، میزان جلب حمایت عمومی و احترام به حقوق شهروندی در نظر گرفته شده است. به عبارتی چکیده محتوایی ظرفیت سیاست شامل سطوح فردی، سازمانی و سیستمی در قالب ظرفیت تحلیلی، عملیاتی و سیاسی تابعی از چهار موضوع مورد سنجح تحقیق است.

شاخص‌ها و ایستارهای ظرفیت سیاسی جریان‌ها و جناح‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران

تعیین حدود و همچنین شاخص‌های موجود در ظرفیت سیاسی جریان‌های سیاسی هر کشور، از جمله جریان‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران و یا ارائه نمادی از آن، هرچند کار غیرممکنی نیست، اما کار بسیار سختی است. از سوی دیگر، شناخت شاخص‌های ظرفیت سیاسی جریان‌های سیاسی هر کشوری، در تکوین هویت و استمرار آن، نقش مهمی دارد و از این رو، بسیار ضروری است. به عبارت دیگر، در سطح ملی، ظرفیت به‌طور عام و ظرفیت سیاسی به‌طور خاص، به‌عنوان *استعدادها و قابلیت‌های مهم برای سیاست‌گذاری*، می‌تواند حتی به هویت هر جناح یا جریان سیاسی شکل دهد. ظرفیت سیاسی توانایی یک دولت، جریان یا جناح سیاسی را برای استخراج منابع از یک جمعیت با توجه به سطح توسعه اقتصادی آن‌ها می‌سنجد. دولت، جریان یا جناح سیاسی کارآمد قادر به دیدار یا فراتر رفتن از قابلیت استخراج مورد انتظار آن‌ها هستند و جناح و جریان و حتی دولت‌های ناکارآمد نمی‌توانند به سطح استخراج مورد انتظار خود برسند. این سنجش کار آبی همچنین نشانگر توانایی آن‌ها در اجرای مجموعه‌ای از انتخاب‌های سیاسی است: جریان‌های دارای توان سیاسی قادر به تغییر هستند یا سیاست را تحت تأثیر قرار می‌دهند - ضمن حفظ ثبات سیاسی، اهداف سیاسی و اقتصادی خود را دنبال می‌کنند.

در جامعه ایران پس از انقلاب به تدریج دو جریان سیاسی شکل گرفتند که هریک بخش قابل توجهی از نیروهای اجتماعی کشور را نمایندگی می‌کنند. دو جناحی که امروزه اصلاح‌طلب و اصول‌گرا نامیده می‌شوند، نه تنها بخش‌های عمده نظام را در اختیار دارند، بلکه برخی از عمده‌ترین دوگانگی‌های اجتماعی و فرهنگی کشور را نیز بازنمایی می‌کنند. اگر با این دیدگاه به نحوه تعریف دو بلوک سیاسی کشور از یکدیگر نگاهی تاریخی (بخش عملکرد و ظرفیت سیاسی جریان‌های سیاسی اصلاح‌طلب و اصول‌گرا) بیندازیم، می‌توانیم ظرفیت‌های سیاسی برای نشان دادن ضعف‌ها و ناکارآمدی‌ها یا نقاط قوت آن‌ها را تشخیص دهیم.

پژوهش حاضر با بررسی انواع تعاریف و مفاهیم موجود

▪ تبیین متغیرهای ظرفیت سیاسی

با توجه به تعاریف صورت گرفته پژوهش درباره‌ی ظرفیت سیاسی جریان‌ها و جناح‌های سیاسی می‌توان بر اساس نظریه تحقیق اذعان کرد که این مفهوم دارای ابعادی از قرار زیر می‌باشد:

▪ فردی، سازمانی و سیستمی

برای مقایسه ظرفیت سیاسی جریان‌های سیاسی در ایران می‌توان از شاخص‌های مختلفی استفاده کرد و آن‌ها را بین جریان‌های سیاسی مورد تحلیل قرار داد که در پژوهش حاضر برای بالا بردن کیفیت و دقت پژوهش (با توجه به تعدد و گستردگی عددی و مفهومی شاخص‌ها) با مشورت با متخصصین و مدیران باسابقه از میان این شاخص‌های متعدد و مختلف، چهار شاخص که بیشترین تأثیرگذاری را برای معرفی ظرفیت‌های جریان‌های سیاسی دارند انتخاب شده و به معرض نظر مدیران و کارشناسان قرار داده شده‌اند.

نتیجه‌گیری

جامعه پیچیده دوران جدید، هم‌زمان هم نیازمند رقابت است و هم نیازمند توافق. رقابت، پاسخ‌گویی مناسب به تنوع گریزناپذیر اجتماعی از یکسو و شرایط همواره درحالی‌که تغییر جهانی از سوی دیگر را امکان‌پذیر می‌کند. رقابت میان گفتمان‌ها و جریان‌های اجتماعی، امری ضروری برای باقی ماندن در شرایط امروز جهان است. پویایی اجتماعی، بدون چنین رقابتی ممکن نیست و جامعه بدون آن در سکون مرگ‌باری فرو خواهد رفت. تاریخ جناح‌ها و جریان‌های سیاسی در ایران در سده گذشته بیانگر بیماری مزمن و ناکارآمدی آن‌ها در بعد از انقلاب اسلامی بوده است و متأسفانه این جناح‌ها و جریان‌های سیاسی

در این دوره نتوانستند قابلیت و توانایی‌های خود و کار ویژه‌های مطلوب «حزب» را نشان دهند، اهداف تأسیس این پدیده سیاسی را متحقق سازند و خود به‌عنوان مولود حرکت‌های سیاسی، به جریان‌های سیاسی کارآمد، پویا و بادوام منجر گردند. حتی انقلاب اسلامی نیز که با وقوع خود، تحول عظیمی در بینش سیاسی مردم و نخبگان ایجاد کرد و به مشارکت‌های سیاسی گسترده عموم انجامید، هنوز نتوانسته است با آفات موجود در حوزه عملکردی این پدیده سیاسی مقابله کامل نماید و کشور همچنان با بیماری‌های به‌جامانده از گذشته احزاب مواجه است. ضروری است علل این ناکارآمدی شناسایی و درمان آن آغاز شود و از سوی دیگر مردم و دولت‌مردان صبر و تحمل لازم را برای طی دوران نقاهت جناح‌ها و جریان‌های سیاسی داشته باشند. متأسفانه احزاب و جناح‌ها و جریان‌های سیاسی در جهان سوم، به دلیل ضعف جامعه مدنی و مشکلات اقتصادی و فرهنگی، با ناکارآمدی‌های فراوان مواجه‌اند؛ بنابراین باید گفت که پدیده حزب و تحزب، برای حفظ کارآمدی و انجام دادن بهینه کار ویژه‌های خود، دائماً به مراقبت و بهینه‌سازی نیاز دارد و باید اندیشمندان و نخبگان حزبی و غیر حزبی و اعضا این کار را به‌طور دائم انجام دهند. در جامعه ایران پسا انقلاب به تدریج دو جناح سیاسی شکل گرفتند که هریک بخش قابل‌توجهی از نیروهای اجتماعی کشور را نمایندگی می‌کنند. دو جناحی که امروزه اصلاح‌طلب و اصول‌گرا نامیده می‌شوند، نه تنها بخش‌های عمده نظام را در اختیار دارند، بلکه برخی از عمده‌ترین دوگانگی‌های اجتماعی و فرهنگی کشور را نیز بازنمایی می‌کنند. از طرف دیگر هریک از جریان‌ها و جناح‌های فوق‌الذکر بر اساس ظرفیت‌های ارائه داده شده در دوره‌های مختلف قدرت را در چارچوب ارکان حکومتی جمهوری اسلامی ایران در دست گرفته‌اند.

در ساختار نظری پژوهش حاضر، سوگیری‌ها برای شناخت ظرفیت سیاسی جناح‌ها و جریان‌های سیاسی در جمهوری اسلامی ایران تابعی از اعتبار سیاسی، اعمال قدرت سیاسی، میزان جلب حمایت عمومی و احترام به حقوق شهروندی در نظر گرفته شده است. به عبارتی چکیده محتوایی ظرفیت سیاسی شامل ظرفیت فردی، سازمانی و سیستمی در قالب تحلیلی، عملیاتی و سیاسی تابعی از چهار موضوع مورد سنجه تحقیق است.

بر این اساس با توجه به شواهد تحلیل تجربی به نظر می‌رسد اعتبار سیاسی جناح اصول‌گرا حاکمیت در بخش اعتبار سیاسی با توجه به وجود افراد غیرمتخصص با اولویت نگاه ایدئولوژیک به مسائل و جریان‌ها نتوانسته توفیقی در ارتقاء ظرفیت این جریان داشته باشد و این که با توجه به عدم استقبال عموم نسبت به گفتمان این جریان می‌توان اذعان داشت این عامل در پیوند با عدم وجود ظرفیت سیاسی و تحلیلی نسبت به مسائل روز داخلی و بین‌المللی بوده است. باین‌وجود اعمال قدرت سیاسی این جناح با توجه به در اختیار داشتن کانون‌های قدرت ظرفیت لازم در تحقق اهداف و خواسته‌هایش را دارد. به همین جهت هم هست که از دیگر جریان‌های سیاسی ابزار بیشتر و سازمان و تشکیلات قوی‌تری دارند.

اما با تشریح وضعیت اعتبار سیاسی در بعد اعتبار سیاسی (فردی) باوجود افراد نسبتاً متخصص و باتجربه در جناح اصلاح‌طلب بافاصله گرفتن از نگاه و رویکرد صرفاً ایدئولوژیک باعث شد تا ظرفیت خود را در سطح تحلیل افزایش دهند و احتمالاً عامل مهمی در اقبال عمومی گفتمان اصلاحات نسبت به جریان رقیب نیز بوده است. این بزرگ‌ترین مزیت اصلاح‌طلبان در سطح تحلیل و سطح سیاسی با توجه به پیوستگی‌های این دو سطح تحلیل است. از این‌رو، مفصل‌بندی گفتمانی اصلاحات نسبت به جریان اصول‌گرا از سطح تحلیل و سطح سیاسی مناسب‌تری برخوردار است. باین‌وجود اصلاح‌طلبان هرچند که از پشتوانه رأی بالایی برخوردار بودند اما نه از جهات فردی و نه از جهات سازمانی ظرفیت اصول‌گرایان را نداشتند. به همین جهت نیز از ظرفیت پایین‌تری در نسبت با اصول‌گرایان برخوردار بودند.

تاریخ و عملکرد جریان‌ها و جناح‌های سیاسی در ایران بعد از انقلاب اسلامی پیچیدگی‌های فراوانی دارد و به‌راحتی نمی‌توان در این زمینه اظهارنظرهای دقیقی کرد. منابع و تحقیقات بسیار ناچیزی در این زمینه وجود دارد که بعضاً نیز اختلاف سلیق و دیدگاه‌ها را در ایجابی یا سلبی دانستن فعالیت این احزاب نشان می‌دهد. هرچند فرایند عملکردی این جناح‌ها و جریان‌ها در ایران همچنان در حال جذر و مد است و هنوز به ثباتی نرسیده است، باین‌وجود شاید بتوان بر اساس ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه که به‌طور کلی آن‌ها را «ظرفیت سیاسی» می‌شناسیم به اجماع نظری درباره عملکردها و پتانسیل‌های آنان برسیم. باین‌وجود تأکید بر «ظرفیت سیاسی» امری متأخر است که هنوز در ایران تمرکز زیادی بر آن نشده است. فرآیند تبدیل رابطه مردم با حاکمیت از

رابطه «مردم - حاکم» به «مردم - کارگزار» هنوز کامل نشده است که خود به تبع ناقص ماندن فرآیند دولت - ملت‌سازی در ایران است.

«ظرفیت سیاسی» این‌گونه تعبیر می‌شود: چشم‌انداز بازیگران سیاست خصوصاً دولت‌ها به مثابه اثرگذاری یا توانایی آنان در انتخاب عقلانی راه‌حل‌ها، توانایی تصویربرداری درست از محیط و انتخاب استراتژی درست برای حرکت و هدایت امور، ارزیابی الزامات سیاست‌های بدیل و سرانجام، استفاده درست از دانش در تصمیم‌گیری‌ها؛ با این پیش‌فرض که ظرفیت سیاسی پیش‌نیاز موفقیت سیاست‌ها است. ظرفیت سیاسی در زمره ظرفیت‌های عمومی قرار می‌گیرد که اصلی‌ترین وظیفه آن کنترل و هدایت منابع و همچنین فرآیند توسعه در جوامع است.

«ظرفیت عمومی» بر این نکته تأکید دارد که هر عضو جامعه به‌منظور دستیابی به کارآیی حداقلی یا تأمین خواسته‌های خویش و دیگران نیاز دارد تا شماری قطعی از ظرفیت‌های اساسی را در خود داشته باشد یا فراهم آورد. لذا توسعه پایدار در گرو همین ظرفیت‌ها است.

«ظرفیت سیاسی» در مفهوم مهارت‌ها، استعدادها و قابلیت‌ها را می‌توان در سه نوع طبقه‌بندی کرد: «ظرفیت تحلیلی» (گفتمانی)، «ظرفیت عملیاتی» و «ظرفیت سیاسی». هر یک از این ظرفیت‌ها را نیز می‌توان در سه سطح «فردی»، «سازمانی» و «سیستماتیک» مورد ارزیابی قرار داد. این‌ها با یکدیگر یک ماتریس سه در سه و البته تودرتویی را تشکیل می‌دهند که مجموعاً ۹ نوع پایه از «ظرفیت سیاسی» را می‌سازند.

در «سطح فردی» حرفه‌ای‌های سیاست مانند تصمیم‌گیرندگان سیاست، مدیران سیاسی و تحلیل‌گران، در این‌که چه نوعی از تکالیف و کارکردها در فرآیند سیاسی باید به کار بسته شود، نقش کلیدی دارند.

در «سطح سازمانی» در دسترس و مؤثر بودن زیرساخت‌های اطلاعاتی، سیستم‌های مدیریت منابع سرمایه‌ای از جمله سرمایه انسانی و حمایت سیاسی می‌تواند باعث افزایش یا کاهش توانایی‌های فردی و اجتماعی شود.

در «سطح سیستمی» نیز آنچه مهم است رویه‌سازی از طریق سیستم‌ها و کاهش سلاقی و اختیارات شخصی افراد به‌منظور کاهش امیال افراد در تصمیم‌گیری‌ها و داوری‌ها است تا از این طریق امور غیرشخصی‌تر به اجرا گذاشته شوند.

سطح «ظرفیت تحلیلی» به ما کمک می‌کند تا اطمینان حاصل کنیم عمل سیاسی مسیر تکنیکالی است که اگر درست به اجرا گذاشته شود می‌تواند ما را به اهدافمان برساند.

در سطح «ظرفیت عملیاتی» این امکان فراهم می‌شود تا منابع در اختیار را در عمل سیاسی به اجرا گذاریم.

در سطح «ظرفیت سیاسی» به ما کمک می‌شود تا به صورتی پایدار حمایت سیاسی را برای اعمال سیاسی داشته باشیم تا به اهداف تعیین‌شده دست پیدا کنیم.

برای سنجش ظرفیت سیاسی در جریان‌های سیاسی ایران باید پرسیم در دو دهه گذشته، دو جریان سیاسی اصلی «اصول‌گرایی»، «اصلاح‌طلبی» از چه ظرفیت‌هایی برخوردار بوده‌اند؟

اصول‌گرایان

آگاهی نزد اصول‌گرایان برخاسته از یک «آگاهی ایدئولوژیک» است. تکیه بر آرمان‌ها و مفاهیم انقلابی وجه ممیزه این گروه محسوب می‌شود که در عمل «آرمان‌گرایی» را در برابر «واقع‌گرایی» قرار داده است. دال مرکزی این جریان «انقلاب» است و البته به ارائه تعریف روشنی از آنچه «انقلابی بودن» و «انقلابی گری» می‌نامند، موفق نشده‌اند.

ظرفیت تحلیلی

چهره‌های شاخص اصول‌گرایی به‌شدت در تحلیل وضعیت‌های خود و جامعه پا در سنتی ایدئولوژیک داشتند. از این‌رو، در سطح تحلیل خود هنوز از تقسیم‌بندی ایدئولوژیک و البته مبهم و تا حد زیادی غیر شفاف از جهان با تقسیم‌بندی جهان به دو جبهه «خیر» و «شر» که آن را به داخل کشور هم می‌کشاند تقریباً امکان گفت‌وگو و ایجاد رابطه پایدار و اثربخش در توسعه ملی را با بخش وسیعی از کشورها در بیرون و بسیاری از بخش‌ها در داخل از دست داده‌اند.

شعراهایی چون مبارزه با غرب و شرق، استکبارستیزی، توأمان بودن دیانت و سیاست، حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش و شعار صدور انقلاب هیچ‌گاه نتوانست شکل و تعریف روشنی را از آنچه اصول‌گرایان می‌گفتند، ارائه دهد. همچنین رابطه این

شعارها با توسعه و ممانعت یا همراهی با توسعه در ایدئولوژی اصول‌گرایی هیچ‌گاه مورد بررسی و آشکارگری قرار نگرفت. این سطح تحلیل باعث تقسیم‌بندی‌هایی مشابه در داخل کشور هم شده است. از این رو، اصول‌گرایان در سطح تحلیل بیشتر تحت تأثیر «گزاره‌های ایدئولوژیک» خود هستند تا «واقعیت». به همین دلیل سطح تماس ایشان با واقعیت بسیار کم است. اصول‌گرایان در سطح تحلیل دچار خطای ادراکی شدید در نسبت با واقعیت‌ها هستند و با بی‌توجهی به داده‌ها و واقعیت‌ها، بر «گزاره‌های ایدئولوژیک» خود پافشاری می‌کنند. غالب اصول‌گرایان تا حد زیادی نائل به درک درست تاریخ نمی‌شوند و تغییراتی که در طول تاریخ در بدنه‌های سیاسی، اجتماعی، آموزشی، اقتصادی و ارتباطاتی پدیدار شده است را به‌عنوان داده‌های مهم و اثرگذار که باید با آن‌ها درصدد تغییر در خود برآیند را پذیرا نیستند یا آن اندازه کند پیش می‌روند که دستاوردهای آنان بسیار اندک است.

ظرفیت عملیاتی

اصول‌گرایان نسبت به دیگر جریان‌های سیاسی کشور «عمل‌گراتر» هستند و البته از قدرت بیشتری هم به جهت در اختیار داشتن کانون‌های قدرت برخوردارند؛ اما به جهت سطح تحلیلی که دارند، اقدامات و رفتارهایشان در عملیات سیاسی فاقد ظرفیت لازم در تحقق اهداف و مطالبات بخش وسیعی از مردم یا بخش وسیعی از مطالبات است. اصول‌گراها به جهت قدرتی که در اختیار دارند از همین بابت هم از دیگر جریان‌های سیاسی از ابزار بیشتر و سازمان‌های قوی‌تری برای عملیات برخوردارند. این امکانی است که دیگر جریان‌های سیاسی فاقد آن هستند.

ظرفیت سیاسی؛ این سطح پرچالش‌ترین و بزرگ‌ترین نقطه‌ضعف اصول‌گرایان است. اصول‌گرایان هم در بعد فردی و هم در بعد سازمانی و هم در بعد سیستمی در این زمینه مشکل دارند؛ که علت اصلی آن هم مربوط به سطح تحلیل است. در بعد فردی با ضعف فراست و تیزهوشی در خصوص فهم مناسبات تغییر یافته در جهان و تغییرات صورت گرفته روبه‌رو هستند و همچنان با الگوهای کهنه درصدد تعامل و ارتباط‌اند. همین ضعف را نیز در خصوص درک پیچیدگی‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در درون جامعه دارند.

در بعد سازمانی، اصول‌گرایان یک «سازمان یادگیرنده» در تعاملاتشان با جامعه داخلی و منطقه‌ای و بین‌المللی نیستند و در سطح ظرفیت سیاسی - سیستماتیک این دشواری بیشتر خود را نشان می‌دهد. این موضوع به‌ویژه زمانی اهمیت دارد که دولت با نقص‌هایی در ظرفیت‌هایش روبه‌رو است که برای حل آن‌ها نیاز به جلب اعتماد و همکاری عمومی دارد. متأسفانه اصول‌گرایان با وجود این‌که عمل‌گرایی پر قدرت هستند؛ اما دچار ضعف شدید در سطح تحلیل و در نتیجه ظرفیت سیاسی هستند که این فرآیند هر روز تشدید می‌شود.

اصلاح‌طلبان

ظرفیت تحلیلی؛ اصلاح‌طلبان که با شعار محوری «اصلاحات» و دال مرکزی «مردم» قدم به عرصه سیاسی گذاشتند، از آن جهت که متوجه تغییر زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در ابعاد داخلی و بین‌المللی شده بودند، از ظرفیت تحلیلی مناسب‌تری نسبت به اصول‌گرایان برخوردارند.

فاصله گرفتن از آگاهی صرفاً ایدئولوژیک باعث شد تا اصلاح‌طلبان سطح تماس بیشتری را با واقعیت برقرار کنند و در نتیجه ظرفیت خود را در سطح تحلیل افزایش دهند؛ اما نقطه‌ضعف آنان این بود که نتوانستند متوجه دامنه پرنفوذ و البته قدرتمند اصول‌گرایان در جامعه شوند. همچنین در سطح تحلیل از این جهت که دامنه پرنفوذ ایشان و زمینه معرفتی پایدار مربوط را در طول تاریخ معاصر ایران نادیده گرفتند در تنظیم مناسباتشان با این بخش از جامعه ناکام ماندند.

ظرفیت عملیاتی؛ اصلاح‌طلبان هرچند که از پشتوانه رأی بالایی برخوردار بودند؛ اما نه از جهات فردی و نه از جهات سازمانی ظرفیت اصول‌گرایان را نداشتند. به همین جهت نیز از ظرفیت پایین‌تری در نسبت با اصول‌گرایان برخوردار بودند. عمده ظرفیت عملیاتی اصلاح‌طلبان معطوف به حوزه‌های مدنی و تا اندازه زیادی ترمیم سیاست خارجی شد که آن‌ها نیز با قدرتی که اصول‌گرایان به‌عنوان رقیب داشتند تا اندازه زیادی خنثی می‌شد.

در ظرفیت عملیاتی در بعد فردی، شخص رئیس دولت اصلاحات و برخی از چهره‌های اصلاح‌طلب از ظرفیت بالایی برخوردار بودند؛ و در ظرفیت سازمانی به‌شدت با کاهش نقش روبه‌رو بودند؛ اما در ظرفیت عملیاتی - سیستماتیک تلاش اصلاح‌طلبان برای برقراری نهادهایی که از طریق آن «ظرفیت مشارکت» را افزایش دهند خوب بوده است.

ظرفیت سیاسی؛ در بعد اول از این سطح یعنی ظرفیت سیاسی - فردی اصلاح‌طلبان هم در بعد سیاست داخلی و هم خارجی از ظرفیت خوبی برخوردار بودند. البته اگر همان‌طور که گفتیم بخش مربوط به سنجش قدرت و پایگاه تاریخی و معرفتی اصول‌گرایان را نادیده بگیریم.

در بعد دوم ظرفیت سیاسی - سازمانی، بزرگ‌ترین چالش بسط ارتباط بین «حکومت» و «حوزه عمومی» است. برای موفقیت در این سطح به‌شدت نیاز است تا ارتباط بین قلمرو این دو تشخیص داده شود. این‌که شهروندان بتوانند فعالیت‌های جریان‌های سیاسی را مانیتور کنند و با حوزه سیاست گفت‌وگو داشته باشند به‌گونه‌ای که درنهایت بر خروجی‌های سیاست اثر داشته باشند. از آنجاکه اصلاح‌طلبان تأکید بر گسترش «جامعه مدنی» داشتند و در کاهش قدرت دولت در نسبت با جامعه مدنی از ظرفیت مناسبی برخوردار بودند و در سطح سوم از ظرفیت سیاسی که مهم‌ترین سطح در میان سطوح ۹ گانه است اصلاح‌طلبان دارای این ظرفیت بودند تا بتوانند حصارهای بی‌اعتمادی بین «دستگاه سیاست» و «جامعه مدنی» را کم کنند که تا حدودی خصوصاً در سال‌های نخست موفق هم شدند.

و در پایان به نظر می‌رسد نتایج ذکرشده در این تحقیق می‌تواند اولویت‌ها و شاخص‌های ظرفیت سیاسی جناح‌ها و جریان‌های سیاسی را در نظام جمهوری اسلامی ایران برجسته و مطرح کند و زمینه مناسبی برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی راهبردی و حتی ارزیابی در سطوح ملی و فراملی فراهم آورد و نیز زمینه‌ی مناسب برای ارزیابی تحلیلی و مقایسه‌ای ظرفیت سیاسی جناح‌ها و جریان‌های سیاسی را در دوره‌های مختلف سیاسی در کشور و حتی ادوار تاریخی فراهم آورد.

منابع

۱. ارسطو، سیاست. (۱۳۴۹). حمید، عنایت، فرانکلین، شرکت سهامی کتاب‌های جیبی.
۲. اکبری نوری، رضا. (۱۳۹۷). عیار استراتژی‌ها». ایران، شماره ۶۸۱۸ ص ۳.
۳. امیر احمدی، هوشنگ. (۱۳۷۴). گفتگو درباره‌ی جامعه‌ی مدنی در پرتو رویداد دوم خرداد، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۱۷-۱۱۸.
۴. ایزدی، پیروز. (۱۳۷۹). تحلیل انتقادی در عمل: توصیف کتاب «تحلیل انتقادی گفتمان» نورمن فر کلاف، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۵. بشیریه، حسین. (۱۳۸۰). موانع توسعه‌ی سیاسی در ایران، سوم، تهران، گام نو.
۶. بهرام پور، شعبانعلی. (۱۳۷۸). درآمدی بر تحلیل گفتمان، کتاب مجموعه مقالات گفتمان و تحلیل گفتمانی به اهتمام: محمدرضا تاجیک، تهران، فرهنگ گفتمان.
۷. تاجیک، محمدرضا. (۱۳۷۸). گفتمان و تحلیل گفتمانی (مجموعه مقالات)، تهران، فرهنگ گفتمان.
۸. جمال‌زاده، ناصر. (۱۳۸۲). اصطلاحات سیاسی، ناصر جمال‌زاده، انتشارات پارسایان.
۹. حقیقت، سید صادق. (۱۳۸۷). روش‌شناسی علوم سیاسی، قم، انتشارات دانشگاه مفید.
۱۰. حقیقت، سید صادق. (۱۳۹۴). روش‌شناسی علوم سیاسی، قم، دانشگاه مفید.
۱۱. خسرو پناه، عبدالحسین. (۱۳۸۹). جریان‌شناسی ضد فرهنگ‌ها: تبیین و تحلیل جریان‌های فرهنگی معارض با فرهنگ ناب محمدی و علوی، قم: تعلیم و تربیت اسلامی، چاپ دوم.

۱۲. خسرو پناه، عبدالحسین، (۱۳۸۴). پازل جریان‌های تحلیلی بر جریان‌های فکری و فرهنگی، (گفتگو)، ماه‌نامه زمانه، سال چهارم، شماره ۳۷.
۱۳. دوورژه، موریس. (۱۳۵۰). اصول علم سیاست، ترجمه ابوالفضل قاضی شریعت پناهی، تهران، فرانکلین، چاپ دوم.
۱۴. دوورژه، موریس. (۱۳۷۵). روش‌های علوم اجتماعی، ترجمه خسرو اسدی، تهران، امیرکبیر.
۱۵. دوورژه، موریس. (۱۳۷۸). بایسته‌های جامعه‌شناسی سیاسی، ترجمه ابوالفضل قاضی شریعت پناهی، تهران: میزان، ویرایش اول، چاپ سوم.
۱۶. راش، مایکل. (۱۳۷۷). جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران، سمت.
۱۷. رودس، آر. ای. دلبلیو. (۱۳۷۸). رهیافت نهادی، در: مارش (و استوکر)، روش و نظریه در علوم سیاسی، ترجمه امیرمحمد حاجی یوسفی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۱۸. ریگین، چارلز. (۱۹۸۹). روش تطبیقی: فراسوی راهبردهای کمی و کیفی، ترجمه: محمد فاضلی، تهران: نشر آگه.
۱۹. ساروخانی، باقر. (۱۳۷۵). دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران، انتشارات کیهان.
۲۰. سلطانی، سید علی اصغر. (۱۳۸۷). قدرت، گفتمان و زبان، تهران، انتشارات نی.
۲۱. سید امامی، کاووس. (۱۳۸۶). پژوهش در علوم سیاسی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی دانشگاه امام صادق.
۲۲. شومپیتر، جوزف. (۱۳۷۵). کاپیتالیسم، سوسیالیسم و دموکراسی، حسن، منصور، تهران، نشر مرکز.
۲۳. عالم، عبدالرحمن. (۱۳۷۵). بنیادهای علم سیاست، تهران: نی، تهران.
۲۴. عضدانلو، حمید. (۱۳۸۰). گفتمان و جامعه، تهران، نشر نی.
۲۵. غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۸). منطق پژوهش تطبیقی. مجله مطالعات اجتماعی، ۳ (۴)، ۱۱۰-۱۵۴.
۲۶. فاضلی، محمد. (۱۳۹۷). ظرفیت سیاسی، گمشده فعالیت و جریان سیاسی در ایران، نشر ایران.
۲۷. فرامرز قراملکی، احد. (۱۳۸۰). روش‌شناسی مطالعات دینی، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
۲۸. کوثری، مسعود. (۱۳۸۱). تحقیق مقایسه‌ای کیفی در علوم اجتماعی. نامه علوم اجتماعی، ۳۱، ۱۴۳-۱۱۲.
۲۹. کوزر، لوئیس. (۱۳۸۷). زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علمی.
۳۰. کوهن، کارل. (۱۳۷۳). دموکراسی، فریبرز، مجیدی، تهران، انتشارات خوارزمی.
۳۱. گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نی.
۳۲. لکزایی، شریف. (۱۳۸۳). نظریه‌ی نهادی در علوم سیاسی، فصلنامه‌ی علوم سیاسی، ۱۳۸۳، شماره ۲۸: ۳۳۶-۳۱۵.
۳۳. لهسایی زاده، عبدالعلی. (۱۳۷۷). نابرابری و قشربندی اجتماعی، شیراز: دانشگاه شیراز.
۳۴. مارش، دیوید؛ استوکر، جری. (۱۳۸۴). روش و نظریه در علوم سیاسی، ترجمه‌ی امیرمحمد حاجی یوسفی، تهران، پژوهشکده‌ی مطالعات راهبردی، چاپ دوم.
۳۵. مان، م. (۱۹۸۴). قدرت خودمختار دولت: منشأ آن، مکانیسم‌ها و نتایج //مجله جامعه‌شناسی اروپا.
۳۶. مطهری، مرتضی. (۱۳۷۴). مجموعه آثار استاد شهید مرتضی مطهری، جلد دوم، قم: صدرا.
۳۷. معین، محمد. (۱۳۸۶). فرهنگ فارسی، (یک جلدی کامل، ویراستار امیر کاووس بالزاده، تهران: ساحل، چاپ چهارم.
۳۸. مک لین، ایان. (۱۳۸۱). فرهنگ علوم سیاسی آکسفورد، ترجمه حمید احمدی، تهران: میزان.
۳۹. ملک، حسن. (۱۳۷۴). جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی، تهران: پیام نور.
۴۰. ملوین، تامن. (۱۳۷۳). جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران: توتیا.
۴۱. ملوین، تامن. (۱۳۷۳). جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران: توتیا.
۴۲. میگدال، جی اس. (۱۹۸۸). مقدمه کتاب توسعه دولت، انتشارات دانشگاه کمبریج، ترجمه امین پناهیان کانی مهر.
۴۳. میخلز، روبرت. (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی احزاب سیاسی: مطالعه‌ای در مورد گرایش‌های الیگارشسی در دموکراسی‌ها، تهران: قومس.

۴۴. نقیب زاده، احمد. (۱۳۸۰). درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی، تهران: سمت، چاپ دوم.
۴۵. ووبر، ماکس. (۱۳۸۲). دین، قدرت، جامعه، ترجمه احمد تدین، تهران: هرمس.
۴۶. های، کالین. (۱۳۸۵). درآمدی انتقادی بر تحلیل سیاسی، ترجمه‌ی احمد گل‌محمدی، تهران، نشر نی، چاپ اول.
47. Alcazar, Lorena. (1997). Political Capacity and the Use of Seigniorage. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds). Political Capacity and Economic Behavior.
48. B. Guy Peters, institutional theory in Political Science: the new Institutionalism
49. Benson, Michelle and Jacek Kugler. (1998). "Power Parity, Democracy, and the Severity of Internal Violence." *Journal of Conflict Resolution*. 42 (2), 196-209.
50. Besley, Timothy and Torsten Persson. (2008a). "The Origins of State Capacity: Property Rights, Taxation and Politics", NBER working paper No. 13028, forthcoming in the *American Economic Review*.
51. Besley, Timothy and Torsten Persson. (2009). "Repression or Civil War? Forthcoming in the *American Economic Review*, Papers and Proceedings.
52. Boulder: Westview Press. Arbetman, Marina. (1990). the Political Economy of Exchange Rate Fluctuations.
53. Boulder: Westview Press. Bahl, Roy W. (1971). A Regression Approach to Tax Effort and Tax Ratio Analysis. IMF Staff Papers. Vol. 18: November.
54. Campbell, C. P. E. Converse, W. E. Miller, and D. E. Stokes. (1960). *The American Voter*. New York:
55. Claremont Graduate School and Jacek Kugler. (1988). Black Market Exchange Rates, Domestic Instability and Politics. Paper presented at the annual meeting of the APSA,
56. Davies, H. T. O. Nutley, S. M. & Smith, P. C. (Eds). (2000). what works? Evidence-based policy and practice in public services. Bristol: The Policy Press.
57. Deutsch, Karl. (1966). Social Mobilization and Political Development. In Jason Finkle and Richard Gable (Eds.) *Political Development and Social Change*. New York: John Wiley and Sons.
58. Edwards, John H. (1997). Political Capacity and the Economic Frontier. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds). *Political Capacity and Economic Behavior*. Boulder: Westview Press.
59. Feng, Yi and Baizhu Chen. (1997). Political Capacity and Private Investment. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds). *Political Capacity and Economic Behavior*. Boulder: Westview Pre
60. Fukuyama, F. (2013). What is governance? *Governance*, 26 (3), 347–368. Gleeson, D. H. Legge, D. G. & O'Neill, D. (2009). Evaluating health policy capacity: Learning from international and Australian experience.
61. Haider, H., Mcloughlin, C., & Scott, Z. (2011). *Communication and governance*. The World Bank
62. Holmberg, S., & Rothstein, B. (2012). *Good government: The relevance of political science*. Cheltenham, UK/Northampton, MA: Edward Elgar
63. Howlett, M., & Lindquist, E. (2004). Policy analysis and governance: Analytical and policy styles in Canada. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 6 (3), 225–249.
64. John Wiley and Sons. Chen, Baizu and Yi Feng. (1994). *Public Investment and Private Investment: A Cross National Analysis*. Working Paper, Claremont Graduate School
65. Painter, M., & Pierre, J. (Eds). (2005). *Challenges to state policy capacity: Global trends and comparative perspectives*. London: Palgrave Macmillan
66. Peters, B. Guy. (1999). *Institutional Theory in Political Science: the New Institutionalism*, London and New York, Continuum
67. PhD Dissertation, Vanderbilt University. (1994). the Concept of Political Penetration. In *Proceedings of the Conference on Political Capacity and Economic Behavior*, organized by the Center for Politics and Economics. Claremont:
68. Post, L. A. Salmon, T., & Raile, A. (2008). Using public will to secure political will. In S. Odugbemi & T. Jacobson (Eds.), *Governance reform under real world conditions*,

- communication for governance and accountability program. Washington, DC: World Bank
69. Ragin, Charles C. (2004). Comparative Methodology the Logic of Case Oriented Research, Department of Sociology, and University of Arizona USA.
 70. Smelser, Neil. J. (1976). Comparative Methods in the Social Sciences, New Jersey, Prentice-Hall
 71. Washington DC. And Jacek Kugler. (1997). Political Capacity and Economic Behavior. Boulder: Westview Press. Jacek Kugler and A. F. K. Organski. (1997). Political Capacity and Demographic Change. In Marina Arbetman and Jacek Kugler (Eds). Political Capacity and Economic Behavior.
 72. X. Wu, M. Ramesh, M. Howlett. (2015). Policy capacity: A conceptual framework for understanding policy competences and capabilities.